

Een eigen huis...

Onderzoek naar de relatie tussen de
Amsterdamse woningmarkt en het lerarentekort

- EINDRAPPORT -

Auteurs

Jolien Groot

Anne Leemans

Jos Lubberman

Hedwig Rossing

Amsterdam, januari 2018

Publicatienr. 17053

© 2018 RegioPlan, in opdracht van de gemeente Amsterdam

Het gebruik van cijfers en/of teksten als toelichting of ondersteuning in artikelen, scripties en boeken is toegestaan mits de bron duidelijk wordt vermeld. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand en/of openbaar gemaakt in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen of op enige andere manier zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van RegioPlan. RegioPlan aanvaardt geen aansprakelijkheid voor drukfouten en/of andere onvolkomenheden.

Inhoudsopgave

<u>Samenvatting</u>	<u>1</u>
<u>1 Inleiding</u>	<u>1</u>
1.1 Aanleiding en vraagstelling	1
1.2 Onderzoeksopzet	1
1.3 Leeswijzer	2
<u>2 Inkomen en woonsituatie leraren</u>	<u>4</u>
2.1 Context: Amsterdamse scholen en leraren	4
2.2 Inkomenssituatie Amsterdamse leraren	4
2.3 Waar wonen Amsterdamse leraren?	6
2.4 Wonen in Amsterdam	10
2.5 Woonsituatie	11
2.6 Toegang tot sociale huurwoningen	13
<u>3 Baan- en verhuisbewegingen</u>	<u>17</u>
3.1 Veranderingen in arbeidsbetrekking	17
3.2 Verhuizen en veranderen van baan	18
3.3 Motieven wonen in Amsterdam	20
3.4 Motieven werken in Amsterdam	22
3.5 Motieven voor vertrek uit Amsterdam	26
<u>4 Conclusies</u>	<u>29</u>
<u>Bijlage 1</u>	<u>32</u>
<u>Bijlage 2</u>	<u>35</u>
<u>Bijlage 3</u>	<u>38</u>

Samenvatting

S

Samenvatting

Aanleiding en onderzoeksvragen

Amsterdam kampt met een groeiend lerarentekort. De gemeente Amsterdam ontvangt signalen dat de huidige schaarste op de Amsterdamse woningmarkt een belangrijke oorzaak is voor de lerarentekorten in de stad. De gemeente wil daarom inzicht hebben in de overwegingen van (potentiële) leraren om wel of niet in het Amsterdamse onderwijs aan de slag te gaan dan wel te blijven. RegioPlan heeft dit onderzoek uitgevoerd. Daarbij stond de volgende hoofdvraag centraal:

Welke invloed heeft de Amsterdamse woningmarkt op het vervullen van vacatures in het onderwijs in Amsterdam?

Aanpak

Om antwoord te vinden op deze vraag is het onderzoek uit drie onderdelen opgebouwd:

- Analyse op microdata van het CBS om de woonlocatie en -situatie van het Amsterdamse onderwijs-personeel vast te stellen. Hierbij is uitgegaan van de situatie op 1 oktober 2015. Ook is nagegaan welk personeel een jaar later (op 1 oktober 2016) niet meer in dienst is bij Amsterdamse schoolbesturen.
- Survey onder in Amsterdam werkende of recent vertrokken leraren en studenten van lerarenopleidingen. In totaal hebben 545 leraren uit po, vo en mbo de vragenlijst ingevuld en 69 studenten. Deze groepen zijn via de werkgever en lerarenopleiding gevraagd zich aan te melden voor de survey.
- Interactieve groepsessie met twaalf deelnemers. De deelnemers werkten overwegend als leraar in het voortgezet onderwijs (naast één persoon in het basisonderwijs, één persoon in het speciaal onderwijs en één persoon namens een schoolbestuur) en woonden op drie personen na in Amsterdam.

Resultaten

Alvorens in te gaan op de conclusies bespreken we hieronder in vogelvlucht de voornaamste bevindingen van het onderzoek, aan de hand van vier deelvragen.

1. *Hoe belangrijk is woon-werkafstand bij de keuzes die leraren maken in het solliciteren naar een baan in het onderwijs in Amsterdam?*

Uiteenlopende motieven

- Het hebben of kunnen vinden van woonruimte op een door de leraar redelijke reisafstand is een van de overwegingen die men heeft om te solliciteren op een functie in Amsterdam.
- De reisafstand is de meest genoemde reden om niet te solliciteren op een functie in het Amsterdamse onderwijs.
- 70% van de leraren die in Amsterdam willen wonen vinden een woning binnen reisafstand belangrijk bij het overwegen van een functie. Van de leraren die niet of niet meer in de stad wil wonen vindt slechts 26% dit belangrijk.
- Van de groep leraren die graag in Amsterdam wil blijven werken, zegt bijna de helft (48%) de Amsterdamse woningmarkt als een belemmering te zien bij het solliciteren op een vacature in het Amsterdamse onderwijs.
- 30% van de leraren heeft in een open vraag in de survey aangegeven dat investeringen in betaalbare woningen Amsterdam tot een aantrekkelijkere werkomgeving zou maken. Daarnaast werden arbeidsvoorwaarden en bereikbaarheid door respectievelijk 14% en 11% van de leraren genoemd.

De overwegingen van studenten van lerarenopleidingen

- Studenten die in Amsterdam willen (blijven) wonen geven aan dat reisafstand een belangrijke factor is bij het wel of niet solliciteren. Voor de groep studenten die graag buiten Amsterdam woont, lijkt deze overweging minder belangrijk te zijn.
- Reisafstand is voor de studenten niet de belangrijkste afweging bij het solliciteren. Vrijwel alle studenten geven aan dat zij bij de overweging om ergens te gaan wonen en werken het krijgen van een vast contract het belangrijkste vinden.

2. Hoe belangrijk is het kunnen verkrijgen van geschikte en betaalbare woonruimte in of nabij de werkgever bij het solliciteren in het onderwijs?

Uiteenlopende motieven

Motieven om wel of niet in het Amsterdamse onderwijs te willen werken, lopen op individueel niveau uiteen. Het hebben of kunnen vinden van woonruimte op een door de leraar redelijke reisafstand is een onderdeel van deze overwegingen. In de analyse van woon- en werk overwegingen daarom een onderscheid gemaakt tussen doelgroepen.

- 1) Er is een groep die aangeeft op de Amsterdamse woningmarkt georiënteerd te zijn. Zij willen in Amsterdam gaan wonen, of wonen er al en willen er blijven wonen.
- 2) Daarnaast is er een groep leraren die geen interesse heeft in de Amsterdamse woningmarkt. Zij willen weg uit Amsterdam, of wonen niet in Amsterdam en willen er ook niet gaan wonen.

Voor beide groepen geldt het volgende:

- Een meerderheid (gemiddeld 64%) vindt dat er geen geschikte woningen in de hoofdstad te vinden zijn.
- Een meerderheid (gemiddeld 80%) vindt dat er geen betaalbare woningen in Amsterdam zijn.
- De jongste generatie leraren (20-34 jaar) ervaart deze problemen vaker als een groot probleem dan oudere leraren. 70 procent vindt dat er geen geschikte woonruimte is in Amsterdam en 87 procent vindt dat er geen betaalbare woonruimte is.

Bij de beslissing om al dan niet in Amsterdam te wonen, spelen ook andere factoren een rol, zoals de mogelijkheid een woning te kopen of te huren:

- Bijna twee derde van de groep leraren die niet (of niet meer) in Amsterdam willen wonen, zegt uitsluitend een woning te willen kopen. Dit kan betekenen dat de woonwensen van deze leraren en het woningaanbod in de stad niet met elkaar overeenkomen.
- Van de leraren die in Amsterdam willen wonen, zegt minder dan een derde dat zij uitsluitend een woning willen kopen. Deze groep lijkt bereid te zijn hun woonwensen aan te passen op het woningaanbod in de stad.
- Van de leraren die in Amsterdam willen (blijven) wonen is 48 procent niet bereid meer dan €700 per maand aan huur te betalen. 41 procent van de leraren is bereid €750 tot €950 per maand te betalen. 12 procent zou meer dan €1000 per maand betalen voor een woning.

Jongere leraren en Amsterdammers huren vaker

- De jongste generatie leraren huurt vaker dan oudere leraren. Leraren die in Amsterdam wonen, huren vaker dan mensen die niet in Amsterdam wonen. Circa 15% van de op 1 oktober 2015 in Amsterdam werkende leraren kwam in 2015 in aanmerking voor sociale huurwoning volgens de dan geldende inkomensnorm. Onder de leraren tot 29 jaar is dit het dubbele (30%).
- Na zes jaar ervaring verdienen fulltime werkende leraren meer dan het maximum inkomen om in aanmerking te komen voor een sociale huurwoning. Dit terwijl bijna de helft van de leraren en bijna driekwart van de studenten niet meer willen betalen dan de sociale huurgrens van € 710,68.

De overwegingen van studenten van lerarenopleidingen

- 61% van de studenten van lerarenopleidingen geeft aan dat het vinden van een geschikte woning in Amsterdam moeilijk is.
- 79% geeft aan geen betaalbare woning in Amsterdam te kunnen vinden.
- Voor studenten blijkt het woningaanbod niet de belangrijkste afweging bij het solliciteren. Vrijwel alle studenten geven aan dat zij bij de overweging om ergens te gaan wonen en werken het krijgen van een vast contract het belangrijkste vinden.

3. Is er sprake van vertrek van zittend personeel in het onderwijs in Amsterdam, vanwege de woningmarkt?

Amsterdamse leraren bleven tussen 2015 en 2016 meestal in dezelfde baan of zijn gestopt

De arbeidsmobiliteit tussen 1 oktober 2015 en 1 oktober 2016 is laag geweest. 83% van de leraren in het Amsterdamse onderwijs bleef tussen 1 oktober 2015 en 1 oktober 2016 in dezelfde arbeidsbetrekking. Opvallend is dat 15% van de Amsterdamse leraren op het tweede meetmoment geen arbeidsbetrekking meer bleek te hebben. Dit betekent dat 698 leraren, al dan niet tijdelijk, gestopt zijn met werken. Mogelijke verklaringen hiervoor zijn het bereiken van de pensioengerechtigde leeftijd (ongeveer de helft van deze groep is 60-plus), overlijden of het (ver)volgen van een opleiding. Ook is het mogelijk dat delen van deze groep ingeschreven staan bij UWV vanwege werkloosheid, zwangerschap, ziekte of arbeidsongeschiktheid. Personen die zijn gaan werken als zelfstandige vallen ook onder deze groep.

4. Hoe is het huidige docentenbestand verdeeld over de stad/daarbuiten? Met andere woorden: waar woont het huidige docentenbestand?

Zes op de tien Amsterdamse leraren woont in Amsterdam

60 procent van de leraren die in dienst zijn bij een Amsterdams schoolbestuur, woont ook in Amsterdam. Er zijn hierin geen verschillen naar sector (po, vo en mbo) waargenomen. Dit percentage is relatief hoog: gemiddeld werkt in Nederland veertig procent van de totale beroepsbevolking in dezelfde gemeente als waar zij woont.

De leraren die in Amsterdam wonen, wonen voornamelijk in buurten die qua gemiddelde prijs per vierkante meter in het middensegment van Amsterdam vallen, bijvoorbeeld IJburg, het Oostelijk Havengebied en Landlust. Ook in Bijlmer-Oost wonen veel leraren.

Leraren wonen veelal binnen 45 minuten reisafstand

De leraren die niet in Amsterdam wonen, komen veelal vanuit Zaanstad, Haarlemmermeer, Amstelveen en Almere naar het werk. Dit zijn gemeenten die goed ontsloten zijn door snelwegen en spoorwegen. Veel leraren wonen binnen circa 30 minuten reisafstand van Amsterdam. Er lijkt een grens te zijn bij ongeveer 45 minuten treinreis vanaf Amsterdam Centraal. Dit komt overeen met de resultaten uit de survey: 75 procent van de respondenten is bereid maximaal 45 minuten te moeten reizen naar de werkplek. Verder wonen naar schatting negen op de tien leraren in een wijk die minder dan 35 kilometer verwijderd is van de Amsterdamse scholen.

Conclusie

Als we het voorgaande vertalen naar de onderzoeksvragen, kunnen we concluderen dat de woon-werkafstand meespeelt bij de keuze die leraren maken bij het solliciteren naar een baan in het Amsterdamse onderwijs. Voor de groep leraren die graag in Amsterdam wil (blijven) wonen, is dit een belangrijkere overweging dan voor degenen die buiten Amsterdam wonen. Voor deze laatste groep geldt dat ze een langere reistijd (tot circa 45 minuten) prima vinden. Voor hen is het van belang dat de bereikbaarheid van de stad gewaarborgd blijft. Op dit moment woont 40 procent van de Amsterdamse leraren buiten de gemeente. Ze wonen binnen circa 30-45 minuten reisafstand (en veelal binnen 35 km) van Amsterdam in gemeenten met een goede ov-verbinding naar Amsterdam. Het gaat dan om gemeenten als Zaanstad, Haarlemmermeer, Amstelveen en Almere.

De meerderheid van de leraren merkt op dat het vinden van geschikte en betaalbare woonruimte in Amsterdam moeilijk is. Dit lijkt niet een doorslaggevende overweging te zijn bij het wel of niet solliciteren op een functie in het Amsterdamse onderwijs. Leraren die zeggen niet (meer) in Amsterdam te willen wonen, vinden dat er geen geschikte en betaalbare woningen in Amsterdam zijn. Dat zij niet meer in de stad willen wonen, betekent echter niet direct dat zij ook het Amsterdamse onderwijs (zullen) verlaten. Deze groep vormt een potentieel vertrekrisico zodra de arbeidsmarkt in hun eigen omgeving aantrekt. Aangezien een grote groep leraren als vervolgstap graag een woning wil kopen in plaats van huren, doet de gemeente er verstandig aan om niet alleen naar de bereikbaarheid, maar ook naar het aanbod aan betaalbare koopwoningen in Amsterdam te kijken.

Naast het behouden van zittende leraren zou een sterkere instroom van nieuwe docenten het leraren-tekort kunnen temperen. Uit de enquête blijkt dat een groot gedeelte van zowel de werkende leraren als de studenten die leraar gaan worden, de woningmarkt en reisafstand vanaf de huidige woning weliswaar niet als de doorslaggevende, maar wel als een belemmerende factor zien bij het solliciteren op een baan in het Amsterdamse onderwijs.

Inleiding

1

1 Inleiding

1.1 Aanleiding en vraagstelling

Amsterdam kampt met een groeiend lerarentekort. De gemeente Amsterdam ontvangt signalen dat de huidige schaarste op de Amsterdamse woningmarkt een belangrijke oorzaak is voor de lerarentekorten in de stad. De gemeente wil daarom inzicht hebben in de overwegingen van (potentiële) leraren om wel of niet in het Amsterdamse onderwijs aan de slag te gaan dan wel te blijven.

Regioplan heeft dit onderzoek naar de overwegingen van (potentiële) leraren uitgevoerd. Het doel van het onderzoek is vervat in de volgende hoofdvraag:

Welke invloed heeft de Amsterdamse woningmarkt op het vervullen van vacatures in het onderwijs in Amsterdam?

Deze hoofdvraag is vervolgens in de volgende deelvragen vertaald:

1. Hoe belangrijk is woon-werkafstand bij de keuzes die leraren maken in het solliciteren naar een baan in het onderwijs in Amsterdam?
2. Hoe belangrijk is het kunnen verkrijgen van geschikte en betaalbare woonruimte in of nabij de werkgever bij het solliciteren in het onderwijs?
3. Is er sprake van vertrek van zittend personeel in het onderwijs in Amsterdam, vanwege de woningmarkt?
4. Hoe is het huidige docentenbestand verdeeld over de stad/daarbuiten? Met andere woorden: waar woont het huidige docentenbestand?

1.2 Onderzoekopzet

Het onderzoek is uitgevoerd via drie lijnen:

1. analyse van de microdata van het CBS;
2. survey onder (vertrokken) leraren en studenten van Amsterdamse onderwijsinstellingen;
3. interactieve sessie om de resultaten nader te duiden.

Analyse microdata CBS

Alle werkgevers in Nederland zijn wettelijk verplicht aangifte te doen bij UWV en Belastingdienst over lonen die aan werknemers zijn betaald. Via het CBS kan Regioplan de data over deze loonaangifteketen geanonimiseerd inzien. In deze polisadministratie is informatie te vinden over banen en lonen van werknemers bij Nederlandse bedrijven. Door gebruik te maken van deze microdata bepalen we tevens waar de leraren van Amsterdam wonen. We identificeren het onderwijspersoneel dat werkzaam is aan Amsterdamse onderwijsinstellingen op 1 oktober 2015 en kijken naar hun koopkracht, leeftijd, woonsituatie en woonplaats. Vervolgens kijken we of deze mensen een jaar later nog steeds werkzaam zijn bij een onderwijsinstelling binnen Amsterdam, en of zij een jaar later binnen of buiten Amsterdam wonen. Om uitspraken te kunnen doen over werklocatie en werkoverwegingen hebben we gekeken naar personeel dat op 1 oktober 2015 een contract had bij een onderwijsinstelling of bestuur dat statutair gevestigd is in de gemeente Amsterdam. Uit de CBS-analyse komt een beeld naar voren van de feitelijke woon- en werksituatie van het Amsterdamse onderwijspersoneel, evenals baan- en verhuisbewegingen van 1 oktober 2015 vergeleken met 1 oktober 2016.

Selectie uit CBS

Uit de CBS-data hebben wij mensen geselecteerd die op 1 oktober 2015 werkzaam waren bij een Amsterdamse onderwijsinstelling. Daarnaast zijn via het CBS gegevens beschikbaar over behaalde diploma's in het hoger onderwijs sinds 1986. Door mensen uit onze populatie te selecteren die een lerarenopleiding hebben afgerond, kunnen wij vaststellen dat het om leraren gaat. Helaas vallen hierbij alle leraren die een diploma voor 1986 hebben behaald buiten de selectie. Zij zullen meestal de leeftijd van 51 jaar of ouder hebben. Ook mbo-docenten die vanuit het bedrijfsleven voor de klas zijn gaan staan, worden op deze manier niet meegenomen in de analyse. Toch geniet deze selectie van onderwijspersoneel met een onderwijsdiploma in deze analyse in de meeste gevallen de voorkeur. Voor deze groep valt namelijk

met zekerheid vast te stellen dat het leraren betreft. Het is van belang om bij de interpretatie van de gegevens wel rekening te houden met de hierboven genoemde verschillen. In bijlage 1 is om deze reden een overzicht opgenomen van de verschillen tussen de twee selecties.

Survey onder leraren en studenten van lerarenopleidingen

De overwegingen van leraren om in Amsterdam te werken en/of te wonen zijn hiermee nog niet in beeld. Daarom hebben we een internetsurvey uitgezet onder leraren om hier meer zicht op te krijgen. Voor de survey zijn we uitgegaan van een beperkte webenquête die in circa tien minuten ingevuld kon worden. De focus van de vragen lag op de huidige arbeidssituatie, woonsituatie, wenselijke woon-werkafstand (min/max) en belangrijkste (dis)satisfiers voor een baan. De gemeente Amsterdam heeft de Amsterdamse schoolbesturen in primair, voortgezet en middelbaar beroepsonderwijs gevraagd hun leraren (ook als ze het afgelopen jaar zijn vertrokken) te vragen aan het onderzoek mee te werken. Men kon zich via een link aanmelden voor het onderzoek door enkele vragen in te vullen. Als men tot de doelgroep behoorde, werd een e-mail gestuurd met een link naar de feitelijke vragenlijst. Dit maakte het mogelijk de vragenlijst te personaliseren en te beveiligen. In totaal hebben 554 leraren zich aangemeld en de volledige survey ingevuld. Nog eens 69 studenten hebben de studentenvragenlijst ingevuld. Deze groep komt apart in het onderzoek aan bod.

Zowel in de CBS-analyse als in de survey is nagegaan of mensen wel of niet in Amsterdam wonen. Wat betreft de verdeling tussen binnen en buiten de stad wonend, komt de respons overeen met de CBS-populatie: 58 procent van de leraren die in Amsterdam werken geven in de survey aan in Amsterdam te wonen, tegenover 60 procent volgens de cijfers van het CBS (zie bijlage 1).

Interactieve sessie

Ter validering en verdieping van onze bevindingen hebben we op 4 juli jl. een interactief groepsgebesprek gevoerd met een groep van twaalf respondenten. Deelnemers werkten overwegend als leraar in het voortgezet onderwijs (naast één persoon in het basisonderwijs, één persoon in het speciaal onderwijs en één persoon namens een schoolbestuur) en woonden op drie personen na in Amsterdam.

1.3 Leeswijzer

In hoofdstuk 2 en 3 worden de resultaten van het onderzoek per thema gepresenteerd. Hierbij worden de inzichten uit de CBS-analyse als uitgangspunt genomen en waar mogelijk aangevuld met uitkomsten uit de survey of de interactieve sessie.

Als eerste presenteren we in hoofdstuk 2 enkele achtergrondkenmerken van leraren. Vervolgens wordt de inkomenssituatie van Amsterdamse leraren in kaart gebracht. We kijken naar het gestandaardiseerd besteedbaar huishoudelijk inkomen van leraren, hierdoor kunnen we leeftijdscategorieën vergelijken. Vervolgens gaan we in op de woonsituatie van Amsterdamse leraren op regionaal niveau. Daarna verschuift onze focus naar Amsterdam: wie woont er in de stad en waar in de stad woont men? Daarbij wordt een uitsplitsing naar wijkniveau gemaakt. Om meer te kunnen zeggen over de woonsituatie bekijken wij of leraren vaker huisbezitters zijn of huurders. Tot slot wordt aan het einde van hoofdstuk 2 nog gekeken welk percentage van de leraren in aanmerking komt voor een sociale huurwoning.

Nadat de inkomens- en woonsituatie van leraren in beeld zijn gebracht, presenteren we in hoofdstuk 3 gegevens over verhuizingen en baanveranderingen en de motieven die daaraan ten grondslag zouden kunnen liggen. Aan de hand van de survey presenteren we wat leraren als de grootste belemmeringen zien om op een baan in de stad te solliciteren.

Tot slot presenteren wij in hoofdstuk 4 de conclusies die de analyses hebben opgeleverd. In bijlage 1 staat een verdere uitleg en verantwoording van de selectie van respondenten/populatie. Bijlage 2 bevat een beknopt verslag van de interactieve sessie die naar aanleiding van de vragenlijst is georganiseerd.

Inkomen en woon- situatie leraren

2

2 Inkomen en woonsituatie leraren

2.1 Context: Amsterdamse scholen en leraren

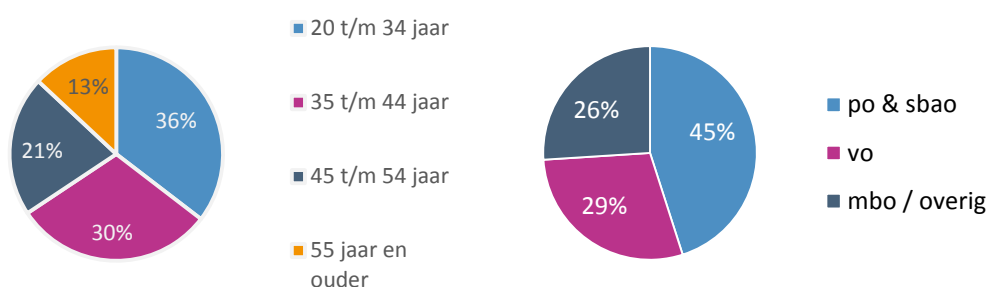
Werkgevers in het onderwijs

Amsterdam telt volgens DUO¹ in totaal 368 locaties waar onderwijs wordt gegeven, in het middelbaar beroeps-, voortgezet-, primair- en speciaal onderwijs. Onder in totaal 71 besturen bevinden zich 260 onderwijsinstellingen. Wie zijn de leraren die werkzaam zijn op deze instellingen en wat weten wij over hun bewegingen op de woning- en arbeidsmarkt?

Leraren naar leeftijd & sector

Er waren in 2015 5.955 leraren werkzaam aan Amsterdamse onderwijsinstellingen waarvan wij konden vaststellen dat zij een lerarenopleiding hadden gevolgd. De grootste groep van hen (36%) was tussen de 20 en 35 jaar oud (Figuur 2.1). Dertig procent zat in de leeftijdscategorie daarboven. De groep van 45 tot en met 54 jaar is iets kleiner en de hoogste leeftijdscategorie, 55-plussers, maken dertien procent van de populatie uit.

Figuur 2.1 Populatie Amsterdamse leraren naar leeftijd en naar sector, 1 oktober 2015 (n=5.955)

De populatie is verdeeld in drie onderwijssectoren: primair onderwijs en speciaal basisonderwijs; voortgezet onderwijs; en de categorie mbo/'overig'. Hieronder vallen mensen die werkzaam zijn in het mbo, speciaal onderwijs of mensen die actief zijn in een combinatie van onderwijssectoren. 26 procent van de Amsterdamse leraren behoort tot deze groep. Dit is de kleinste categorie, gevolgd door voortgezet onderwijs (29%). Primair- & speciaal basisonderwijs is met 2.683 (45%) onderwijzers de grootste categorie.

2.2 Inkomenssituatie Amsterdamse leraren

Waar wonen de leraren die op Amsterdamse scholen werken? Het beantwoorden van deze vraag is belangrijk om inzicht te krijgen in hoeverre de krapte op de Amsterdamse woningmarkt invloed heeft op het lerarentekort in de stad. Hoe toegankelijk de woningmarkt is voor de leraar, is onder andere afhankelijk van zijn/haar besteedbaar inkomen. Het *gestandaardiseerd* besteedbaar inkomen van het huishouden maakt het mogelijk om het besteedbare inkomen van huishoudens van verschillende grootte met elkaar te vergelijken. Deze standaard is gelijk aan het totaal besteedbaar inkomen van het huishouden, gecorrigeerd voor verschillen in grootte en samenstelling van het huishouden.

¹ https://duo.nl/open_onderwijsdata

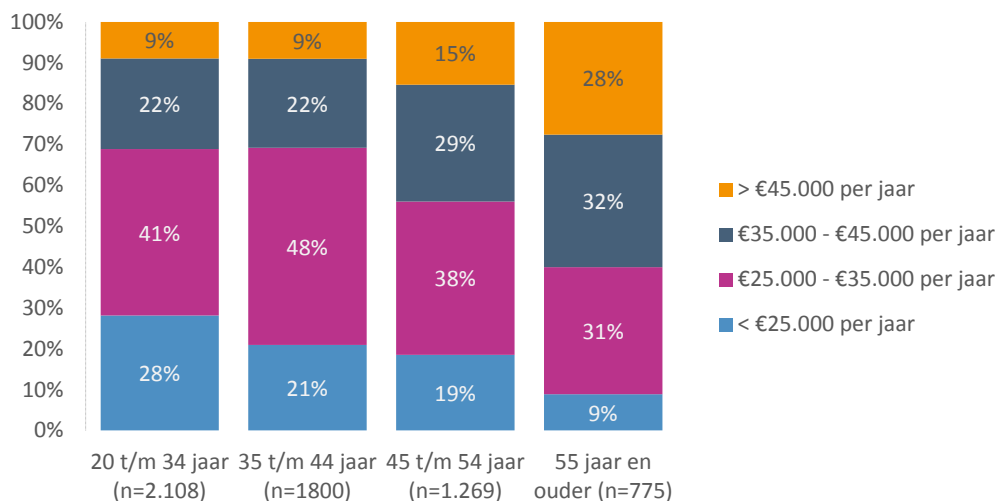
Figuur 2.2 Gestandaardiseerd besteedbaar inkomen Amsterdamse leraren, 1 oktober 2015 (n=5.952)

Figuur 2.2 laat zien dat 79 procent van het onderwijspersoneel zich bevindt in een huishouden waarin jaarlijks meer dan 25.000 euro te besteden is. 41 procent heeft tussen de 25.000 en 35.000 euro te besteden. 62 procent heeft minder dan 35.000 euro per jaar te besteden. Uit de laatst gepubliceerde statistieken over het Nederlandse besteedbare inkomens van het CBS² in 2014 blijkt dat 24.600 euro het gemiddelde gestandaardiseerd besteedbaar huishoudensinkomen van een Nederlands huishouden is. Het grootste gedeelte van de leraren die in Amsterdam werken, valt hier boven.

Uit de gegevens van CBS Statline blijkt ook dat het gestandaardiseerd besteedbaar huishoudensinkomen over het algemeen oploopt naarmate de hoofdkostwinner ouder is. Voor de Amsterdamse leraren geldt dit ook (Figuur 2.3).

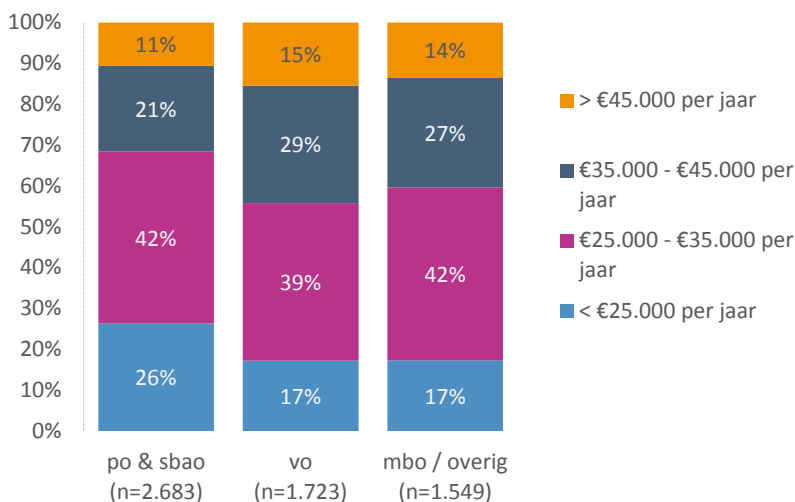
Figuur 2.3 Gestandaardiseerd besteedbaar inkomen Amsterdamse leraren, 1 oktober 2015, per leeftijdsgroep (n=5.952)

De jongere leraren vallen veelal in de onderste inkomenscategorie: de laagste inkomenscategorie bestaat voor bijna de helft (48%) uit leraren onder de 35 jaar. 28 procent van de leraren in de laagste leeftijdsgroep heeft een gestandaardiseerd besteedbaar inkomen van minder dan 25.000 euro per jaar. Het verschil met de leeftijdscategorie 35-45 jaar is niet zeer groot. Pas vanaf de leeftijd van 45 jaar zien we een duidelijke verschuiving: de koopkracht van de hoogste leeftijdscategorie is beduidend groter dan die van de laagste leeftijdscategorie.

² CBS Statline. Online: <http://statline.cbs.nl/Statweb/publication/?DM=SLNL&PA=70843ned&D1=0,6&D2=0-1,8-9,15,18&D3=0-4&D4=I&HDR=G1,G2,T&STB=G3&VW=T>

Figuur 2.4 Gestandaardiseerd besteedbaar inkomen Amsterdamse leraren, 1 oktober 2015 (n=5.952)

Figuur 2.4 toont de verschillen tussen besteedbare huishoudensinkomens per sector. Het primair onderwijs lijkt iets minder bestedingsruimte te hebben dan de andere sectoren. Uit de polisgegevens van het CBS blijkt dat 68 procent van de leraren in het primair onderwijs een gestandaardiseerd besteedbaar huishoudensinkomen heeft van minder dan 35.000 euro per jaar, tegenover 56 procent van leraren in het voortgezet onderwijs.³

2.3 Waar wonen Amsterdamse leraren?

Hoe is het docentenbestand verdeeld over de stad en daarbuiten? Uit de CBS-gegevens blijkt dat 2.382 leraren van buiten de stad naar Amsterdam komen om te werken. Zij maken veertig procent uit van alle leraren. Dat betekent dat zestig procent van de Amsterdamse leraren in de gemeente Amsterdam woont. Interessant is dat er in deze verhouding vrijwel geen verschil zit tussen de verschillende sectoren. Mbo-leraren wonen net zo vaak binnen de gemeente als leraren die in het po en vo werken.

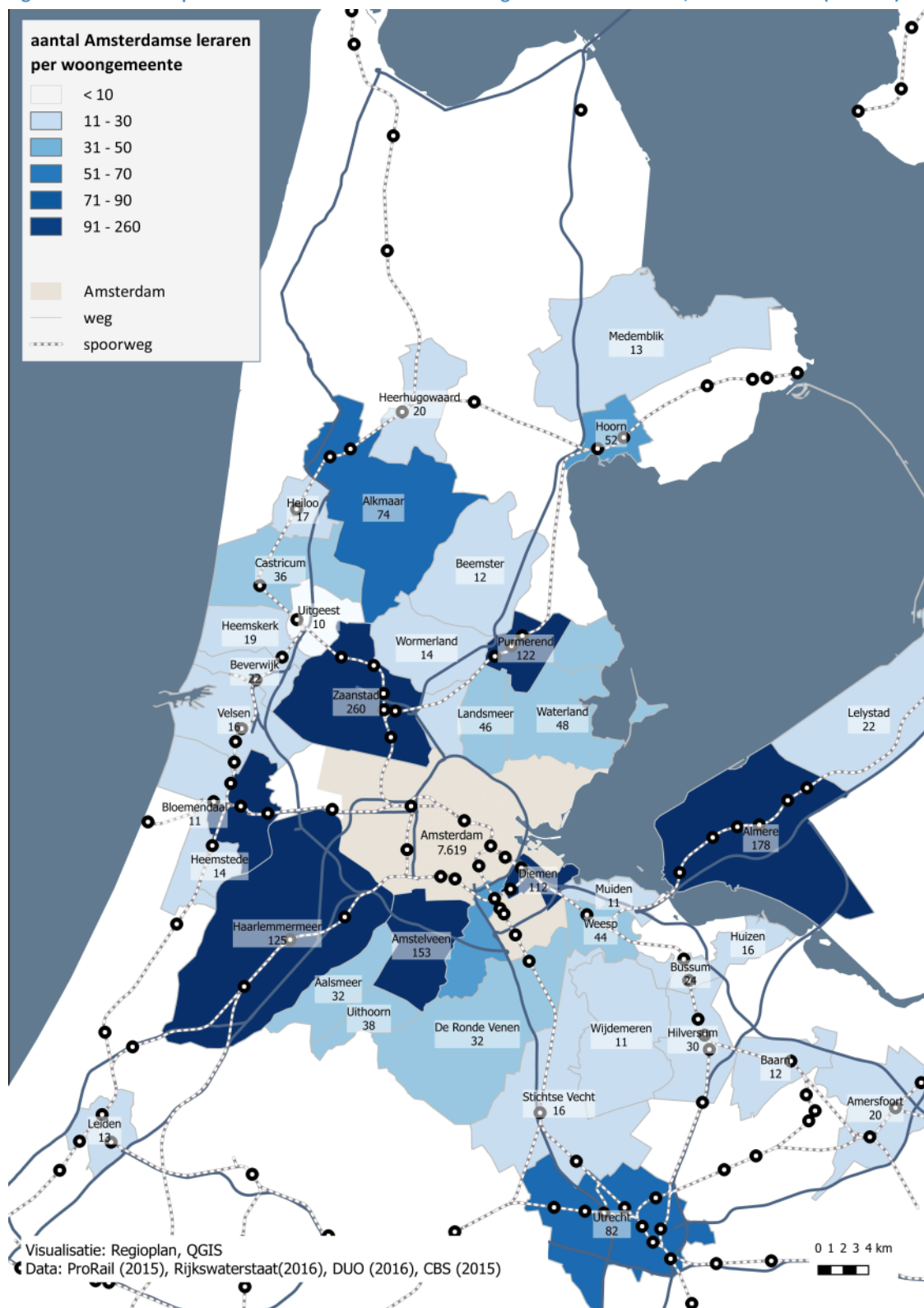
Ter vergelijking: volgens het CBS werkten in 2015 vier van de tien Nederlanders in hun eigen gemeente. Op CBS Statline is te zien dat 56 procent van het totale aantal banen in Amsterdam wordt vervuld door mensen die niet binnen Amsterdam wonen (2015). Leraren wonen in verhouding dus best veel in de stad. Bij de interpretatie van dit verschil dient wel rekening gehouden te worden met het feit dat leraar een beroep is waar men dagelijks fysiek op de werkplek aanwezig moet zijn: dat geldt niet voor iedere baan.

Spreiding buiten Amsterdam

Om inzicht krijgen in waar de veertig procent buiten Amsterdam wonende leraren vandaan komt, zijn de woongemeenten van Amsterdamse leraren in kaart gebracht (Figuur 2.5). De gemeenten waar de meeste Amsterdamse leraren wonen, zijn Zaanstad, Haarlemmermeer, Amstelveen en Almere. Veel leraren wonen binnen circa 30 minuten reisafstand van Amsterdam. Deze gemeentes hebben meer inwoners dan gemeentes als De Ronde Venen, Huizen of Wormerland en scoren mede daardoor hoger. Maar er is ook een ander patroon zichtbaar: hoog scorende gemeentes zijn goed ontsloten door snelwegen en spoorwegen. Er lijkt een grens te zijn bij ongeveer 45 minuten treinreis vanaf Amsterdam Centraal. Dit komt overeen met de resultaten uit de enquête: 75 procent van de respondenten is bereid maximaal 45 minuten te moeten reizen naar de werkplek.

³ Er is een klein verschil in de verhoudingen tussen de selectie van leraren en de selectie van al het Amsterdamse onderwijspersoneel. Bij het gehele onderwijspersoneel zijn de verschillen tussen po en vo iets minder groot (respectievelijk 26% en 19% in het po en vo valt in laagste categorie). Dit kan verklaard worden doordat de hoogste leeftijdsgroep kleiner wordt. Leraren in de hoogste leeftijdscategorie hebben meer koopkracht.

Figuur 2.5 Woonplaats Amsterdamse leraren buiten de gemeente Amsterdam, 1 oktober 2015 (n=2.382)

Spreiding binnen Amsterdam

Om te bepalen of er sprake is van concentratie van leraren in bepaalde delen van de stad, is er gekeken naar waar zij wonen binnen Amsterdam. In Amsterdam wonen op 1 oktober 2015 7.619 mensen die in het Amsterdamse onderwijs werken. Figuur 2.56 toont in welke buurten in Amsterdam de leraren wonen. Hierbij is de gebiedsindeling in buurten van het CBS aangehouden en alleen de buurten met meer dan 70 leraren zijn gemarkeerd. Voor een grotere kaart met waarden voor alle buurten met meer dan tien leraren, zie bijlage 3.

In het centrum en de binnenste historische ring van de stad wonen weinig leraren. Dit kan verschillende verklaringen hebben, zoals het aantal beschikbare woningen, de huurprijzen, het type woningen en de aantrekkelijkheid van de buurt. Verder valt op dat leraren voornamelijk in buurten wonen die qua gemiddelde prijs per vierkante meter in het middensegment van Amsterdam vallen. Uitzonderingen zijn de Bijlmer-Oost (E-, G- en K-buurt) en de Jordaan. Volgens gegevens van OIS⁴ behoren deze buurten qua gemiddelde prijs per vierkante meter respectievelijk tot de goedkoopste en duurste wijken.

Woon-werkafstand Amsterdamse leraren

Naast de spreiding van de Amsterdamse leraren, is ook gekeken naar de reisafstand (in km) die Amsterdamse leraren afleggen voor hun werk. Daarbij is gekeken naar de afstand van het middelpunt van de Amsterdamse scholen tot de buurt waarin de leraren wonen. Dit geeft een beeld van hoeveel leraren er binnen een bepaalde afstand van hun werk wonen (zie tabel 2.1).

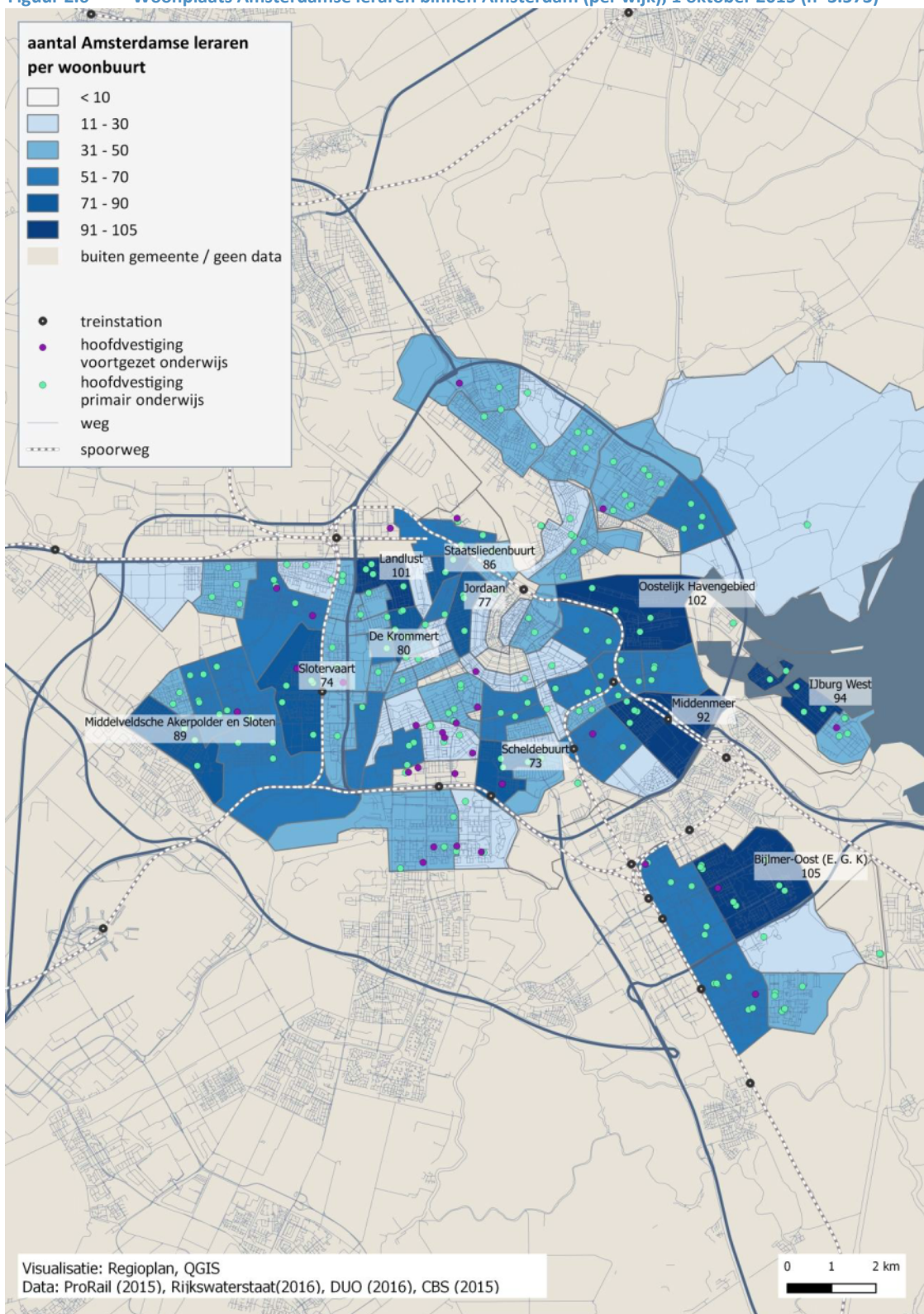
Tabel 2.1 **Schatting van de woon-werkafstand: aantal Amsterdamse leraren dat per kilometerafstand van het middelpunt van Amsterdamse scholen wonen**

	Aantal	Percentage
0 - 10 km	3.728	63%
10 - 15 km	519	9%
15 - 20 km	330	6%
20 - 25 km	451	8%
25 - 30 km	259	4%
30 - 35 km	149	3%
35 - 40 km	170	3%
40 - 50 km	172	3%
50 - 60 km	54	1%
meer dan 60 km	117	2%
Totaal	5.949	100%

De woonafstand tot het middelpunt van Amsterdamse scholen is berekend op basis van het wegennetwerk. De meeste Amsterdamse leraren, namelijk 63%, wonen binnen 10 kilometer afstand van het middelpunt van Amsterdamse scholen. Dit is vergelijkbaar met het aantal leraren dat binnen de gemeente Amsterdam woont (60%). Ongeveer een tiende werkt 10 tot 15 kilometer van het middelpunt van Amsterdamse scholen. Op een afstand van 15 tot 20 kilometer zijn minder buurtkernen te vinden, waardoor dit percentage (6%) lager uitvalt dan het percentage leraren dat op 20 tot 25 kilometer afstand woont (8%). Naarmate de afstand tot Amsterdam vervolgens verder vergroot, neemt het aantal leraren dat in Amsterdam werkt gestaag af.

⁴ Zie ter vergelijking <http://maps.amsterdam.nl/woningwaarde/>

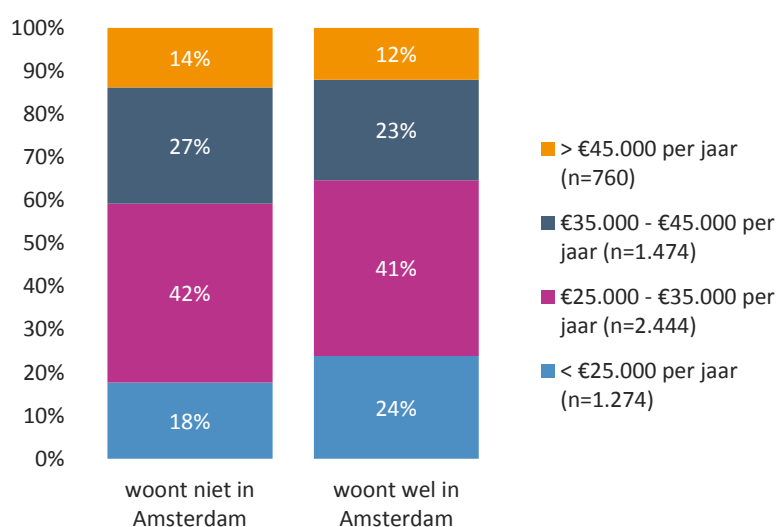
Figuur 2.6 Woonplaats Amsterdamse leraren binnen Amsterdam (per wijk), 1 oktober 2015 (n=3.573)

2.4 Wonen in Amsterdam

Zijn er verschillen tussen de leraren die wel of niet in de stad wonen? Bij het uitsplitsen van de Amsterdamse leraren naar leeftijd en sector, bleef de verhouding van ongeveer zestig procent tegenover veertig procent steeds stand houden. De opvallendste verschillen in verhoudingen betreffende het wel of niet in Amsterdam wonen, zijn te zien wanneer we een uitsplitsing maken naar gestandaardiseerd besteedbaar huishoudensinkomen (Figuur 2.7).

Figuur 2.7 Woonplaats van Amsterdams leraren per inkomensgroep, 1 oktober 2015 (n=5.952)

De groep die in de stad woont, valt vaker in de laagste inkomenscategorie dan de groep leraren die niet in de stad woont. Van de leraren die in Amsterdam woont, heeft 24 procent een gestandaardiseerd besteedbaar inkomen van minder dan 25.000 euro per jaar. Met de stijgende woonlasten binnen de gemeente Amsterdam is het voorstelbaar dat deze groep klem komt te zitten in de woningmarkt: het vinden van een andere woning binnen de stad is een opgave.

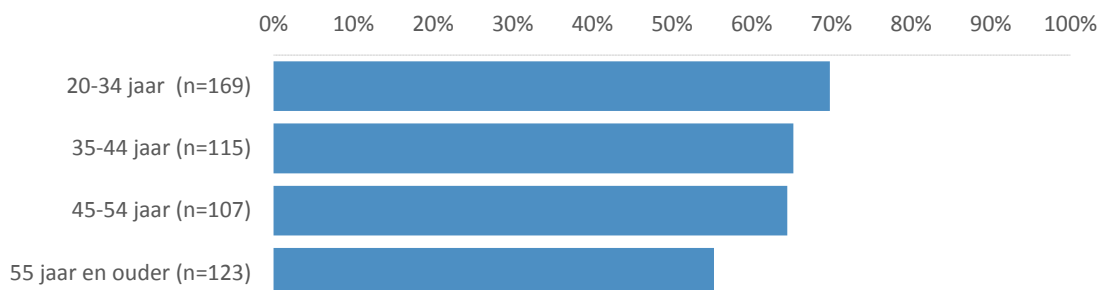
Ook in de enquête die is uitgezet onder leraren woont zestig procent van de respondenten in Amsterdam en veertig procent daar buiten. Om na te gaan in hoeverre leraren het als lastig ervaren om een (volgende) woning te vinden in Amsterdam, hebben we de respondenten een aantal stellingen voorgelegd over de geschiktheid en betaalbaarheid van Amsterdamse woningen. Om hier duiding aan te kunnen geven, is eerst aan alle respondenten gevraagd of zij Amsterdam in de komende twee jaar überhaupt als woonplaats (blijven) overwegen.

Tabel 2.2 Zou u in de komende twee jaar in de gemeente Amsterdam willen gaan/blijven wonen?

	Aantal	Percentage
Ja	268	51%
Nee ik woon liever elders (nl of buitenland)	186	35%
Geen voorkeur	72	14%
Totaal	526	100%

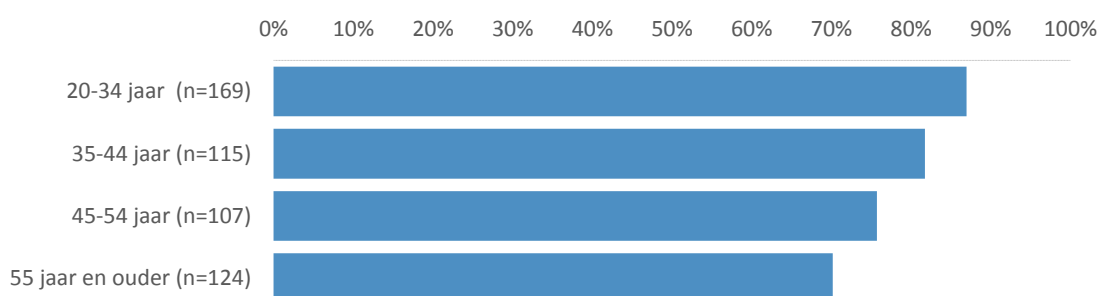
Tabel 2. toont dat 35 procent van de respondenten liever niet (meer) in Amsterdam wil wonen. Aan alle respondenten is vervolgens gevraagd of zij het als een mogelijkheid zien een woning te vinden in Amsterdam, door middel van het voorleggen van de stelling: 'In Amsterdam kan ik een voor mij geschikte woning vinden'. In de resultaten is onderscheid gemaakt naar leeftijd.

Figuur 2.8 Aandeel dat het (zeer) oneens is met de uitspraak 'In Amsterdam kan ik een voor mij geschikte woning vinden', naar leeftijd (n=514)

Een meerderheid van de leraren is het niet eens met de stelling dat er geschikte woonruimte in Amsterdam te vinden is. Hier blijkt dat de woningmarkt op verschillende manieren wordt ervaren door de verschillende generaties leraren. Jonge leraren onder de 35 jaar geven vaker aan dat ze geen geschikte woning in Amsterdam kunnen vinden (Figuur 2.8).

Figuur 2.9 Aandeel dat het (zeer) oneens is met de uitspraak 'In Amsterdam kan ik een voor mij betaalbare woning vinden', naar leeftijd (n=514)

Ook het vinden van een betaalbare woning wordt door jonge leraren vaker als een probleem ervaren dan door oudere leraren (Figuur 2.9). Bijna negen op de tien leraren (87%) in de leeftijdscategorie 20 tot en met 34 jaar geeft aan dat het moeilijk is om een betaalbare woning te vinden. 55-plussers zien dit minder als een probleem, hoewel ook zeventig procent van de leraren in deze leeftijdscategorie aangeeft dit moeilijk te vinden.

In tabel 3.6 in het volgende hoofdstuk wordt gepresenteerd wat leraren bereid zijn te betalen aan een huurwoning in Amsterdam. Van de leraren die in Amsterdam willen (blijven) wonen is 48 procent niet bereid meer dan €700 per maand aan huur te betalen. 41 procent van de leraren is bereid €750 tot €950 per maand te betalen. 12 procent zou meer dan €1000 per maand betalen voor een woning.

De bij de interactieve sessie aanwezige respondenten gaven aan de betaalbaarheid van woningen een zeer belangrijk onderwerp te vinden, omdat zij merken dat de kwaliteit van leven in de stad verslechtert door prijsstijgingen. Enkelen hebben ervaren dat collega's uitwijken naar buiten stad, vanwege de hoge kosten in Amsterdam. Een pas afgestudeerde leraar die opgegroeid is in Amsterdam, gaf aan bang te zijn straks ook 'weggejaagd' te worden.

2.5 Woonsituatie

Om uitspraken te kunnen doen over verhuisc Bewegingen en mobiliteit op de arbeidsmarkt van leraren tussen 2015 en 2016, is het van belang inzichtelijk te maken wat de uitgangspositie van leraren is op de woningmarkt. Met andere woorden: wonen leraren in een koophuis of in een huurhuis?

Tabel 2.3 Woonsituatie van alle in Amsterdam werkende leraren, 1 oktober 2015 (n=5.952)

	Aantal	Percentage
Eigen woning	3.942	66%
Huurwoning, met huurtoeslag	154	3%
Huurwoning, zonder huurtoeslag	1856	31%

Tabel 2.4 Woonsituatie van leraren die in Amsterdam werken en wonen, 1 oktober 2015 (n=3.573)

	Aantal	Percentage
Eigen woning	1.998	56%
Huurwoning, met huurtoeslag	118	3%
Huurwoning, zonder huurtoeslag	1.457	41%

Tabel 2.3 laat zien dat 66 procent van de Amsterdamse leraren in 2015 een eigen woning heeft. Ongeveer 34 procent woont in een huurwoning. Helaas wordt er in de CBS-gegevens geen onderscheid gemaakt tussen sociale huur en particuliere huurwoningen. Wel is te zien dat een klein gedeelte van de populatie huurtoeslag ontvangt. Van de leraren die in Amsterdam wonen, woont de meerderheid ook in een koopwoning (Tabel 2.4).

Ter vergelijking: in 2015 bestond de bewoonde woningvoorraad in Nederland voor zestig procent uit koopwoningen en voor veertig procent uit huurwoningen. Van die huurwoningen was driekwart in het bezit van corporaties en de rest van particuliere verhuurders.⁵ In Amsterdam zijn die cijfers anders. In 2015 was naar schatting dertig procent van de Amsterdamse huishoudens in bezit van een eigen woning.⁶ De overige zeventig procent huurde.

Tabel 2.5 Gestandaardiseerd besteedbaar inkomen van Amsterdamse leraren per soort woning, 1 oktober 2015 (n=5.952)

	Eigen woning	Percentage	Huurwoning	Percentage
< €25.000 per jaar	468	37%	806	63%
€25.000 - €35.000 per jaar	1603	66%	841	34%
€35.000 - €45.000 per jaar	1192	81%	282	19%
> €45.000 per jaar	679	89%	81	11%

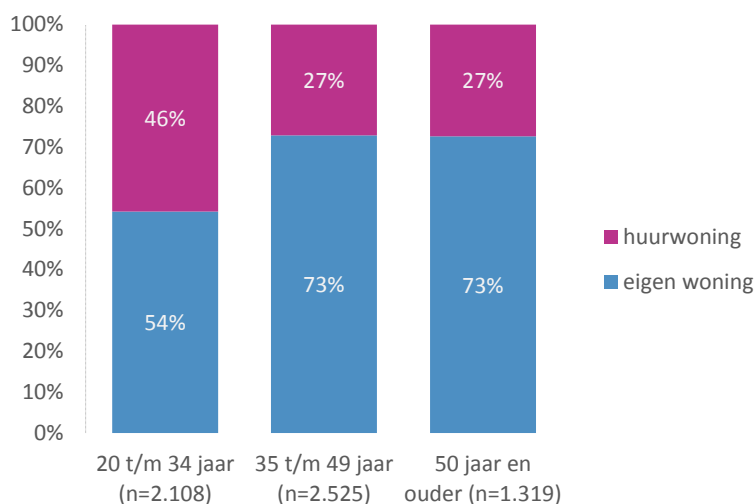
Tabel 2.5 toont een uitsplitsing van woningbezit naar inkomensgroep. Hierin tekent zich een duidelijk patroon af: hoe hoger het gestandaardiseerd besteedbaar inkomen is, des te meer kans dat een leraar een woning bezit.

89 procent van de inkomensgroep met de meeste koopkracht bezit een woning, tegenover 37 procent van de laagste inkomensgroep.

⁵ Woononderzoek Nederland (WoON) 2015.

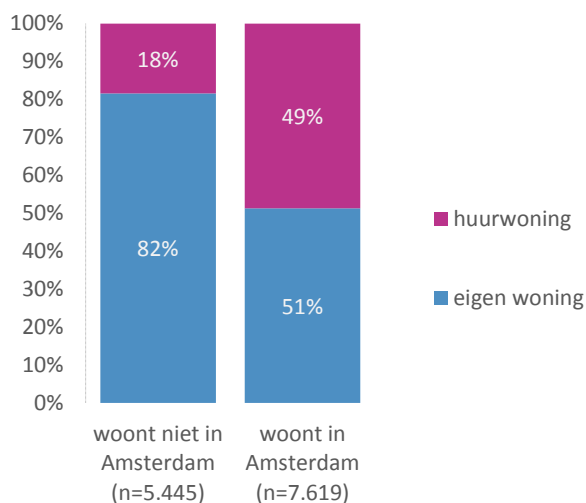
⁶ (CBS - <https://www.cbs.nl/nl-nl/maatwerk/2016/14/eigen-woningbezit-van-huishoudens>).

Figuur 2.10 Leeftijdscategorie van Amsterdamse leraren per soort woning, 1 oktober 2015

Dat starters minder vaak een woning zullen bezitten, wordt bevestigd in Figuur 2.10. De jongste leeftijdscategorie bezit het minst vaak een koopwoning. Figuur 2.11 toont dat Amsterdamse leraren die in Amsterdam wonen, minder vaak een eigen woning bezitten dan hun collega's die buiten de stad wonen.

Figuur 2.11 Woonplaats Amsterdamse leraren per soort woning, 1 oktober 2015

2.6 Toegang tot sociale huurwoningen

Uit deze analyse blijkt dat leraren die in Amsterdam werken en wonen relatief vaak in een huurwoning wonen. Op basis van de gegevens die we hebben van het CBS, kunnen we een verdere uitsplitsing maken naar het verzamelinkomen van de in Amsterdam wonende leraren, om een inschatting te geven welk percentage van leraren in aanmerking zou komen voor sociale huur.

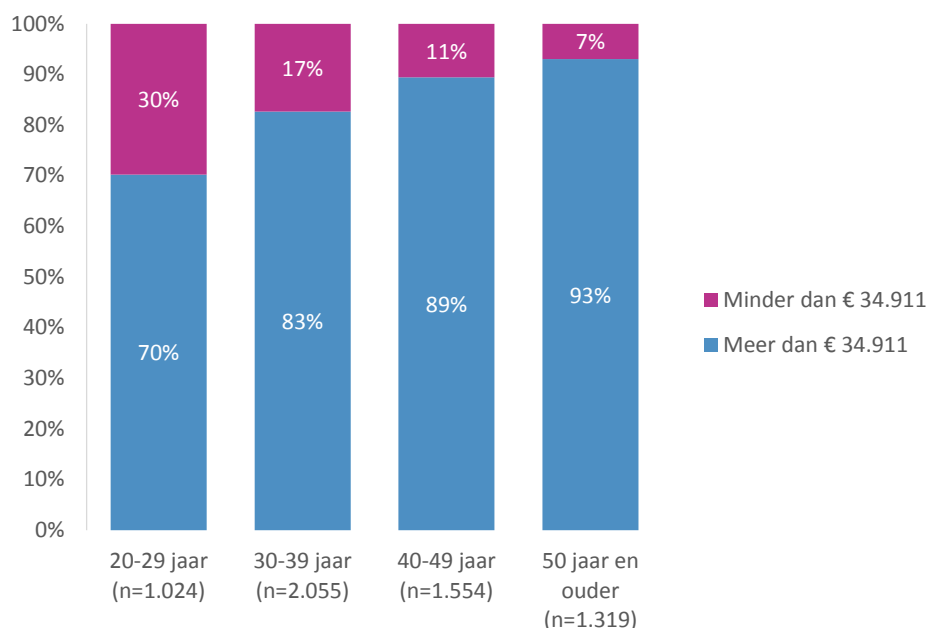
Het verzamelinkomen is een andere maat dan het gestandaardiseerd besteedbaar inkomen dat in dit onderzoek wordt gebruikt om inkomens van leraren met elkaar te vergelijken. Woningcorporaties vragen bij toekenning van een sociale huurwoning om een inkomensverklaring van de belastingdienst – deze verklaring wordt gemaakt op basis van het verzamelinkomen, waarbij het belastbaar inkomen uit spaargeld, aandelen en vermogen worden meegeteld.

Tabel 2.6 Verzelinkomen Amsterdamse leraren onder en boven sociale huurgrens, 1 oktober 2015

verzelinkomen	Aantal	Percentage
Meer dan € 34.911	5.034	85%
Minder dan € 34.911	918	15%
Totaal	5.952	100%

Een woningcorporatie moet jaarlijks ten minste tachtig procent van de vrijkomende sociale huurwoningen aan mensen toewijzen die minder dan een door de rijksoverheid vastgestelde inkomensgrens ontvangen.⁷ Het maximale inkomen waarbij huurders in 2015 in aanmerking konden komen voor een sociale huurwoning was vastgesteld op 34.911 euro. Van de 5.952 leraren die in 2015 in Amsterdam werkten, woonden er 918 in een huishouden met een verzelinkomen onder deze sociale huurgrens. Dit is 15 procent. Onder jonge leraren ligt dit percentage hoger dan onder de oudere leraren: van de Amsterdamse leraren jonger dan 29 jaar heeft 30 procent een lager verzelinkomen dan de sociale huurgrens. Dit is weergegeven in figuur 2.12.

Figuur 2.12 Verzelinkomen Amsterdamse leraren onder en boven sociale huurgrens, naar leeftijdscategorie, 1 oktober 2015

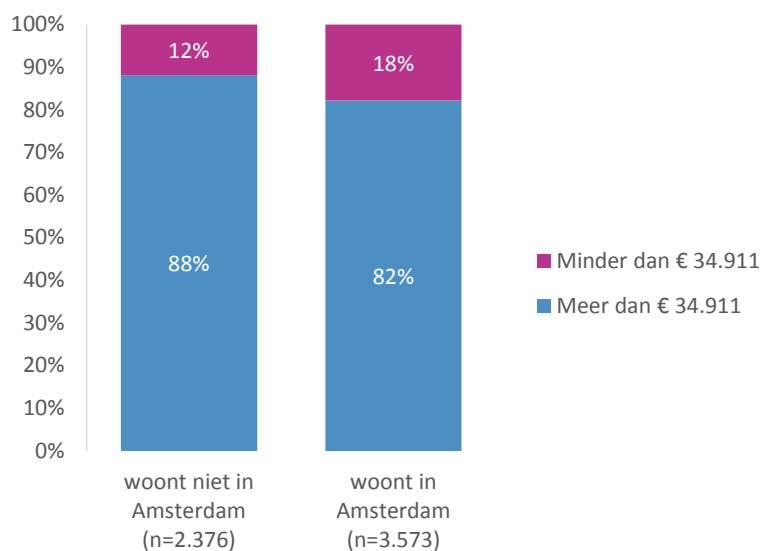

Een beginnende leraar op de basisschool in schaal LA verdiende in 2015 2.317 euro per maand. Dat komt neer op circa 30.000 euro bruto per jaar. Na zes jaar ervaring verdienen alle fulltime werkende leraren meer dan 35.000 bruto per jaar en dan komt hun huishouden hiermee niet meer in aanmerking voor een sociale huurwoning.

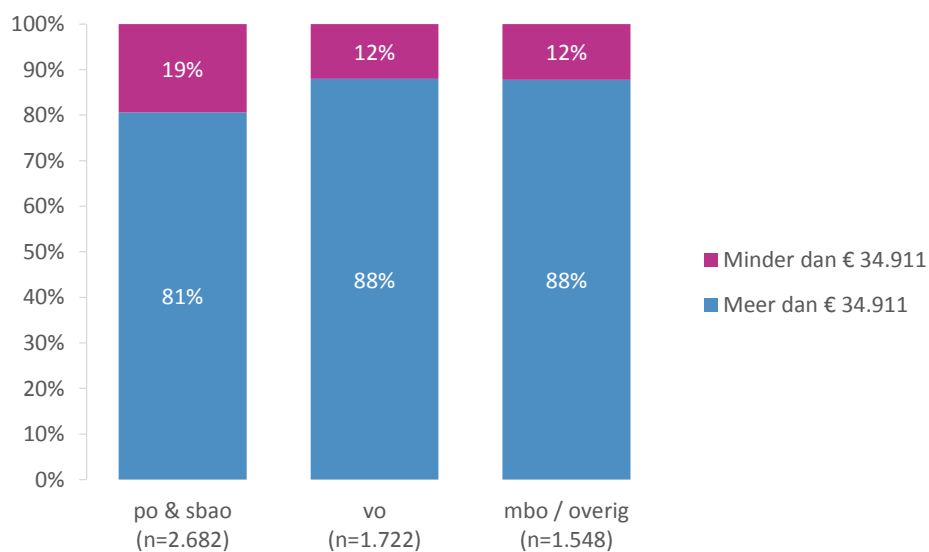
Leraren die in Amsterdam wonen, vallen vaker onder de sociale huurgrens dan leraren die buiten Amsterdam wonen. Dit is weergegeven in figuur 2.13. Ook zit er een verschil in de onderwijssector waarin men werkt; leraren die in het primair en speciaal basisonderwijs werken, vallen relatief vaker onder de sociale huurgrens dan leraren die in het voortgezet onderwijs of in het mbo en overige onderwijs werken. Dit is weergegeven in figuur 2.14.

⁷ Hierbij wordt uitgegaan van het 'verzelinkomen' zoals de Belastingdienst dat hanteert.

Figuur 2.13 Verzamelinkomen Amsterdamse leraren onder en boven sociale huurgrens, naar woonplaats, 1 oktober 2015

Figuur 2.14 Verzamelinkomen Amsterdamse leraren onder en boven sociale huurgrens, naar sector, 1 oktober 2015

Inkomen en woon- situatie

3

3 Baan- en verhuisbewegingen

3.1 Veranderingen in arbeidsbetrekking

Om te kunnen bepalen of er sprake is van vertrek uit het Amsterdamse onderwijs, zijn de arbeidsbetrekkingen van Amsterdamse leraren in 2015 vergeleken met de situatie een jaar later (peildatum 1 oktober). Mensen die binnen hetzelfde bestuur een andere baan hebben, zijn volgens deze administratie niet van baan veranderd. Het aantal bewegingen op de arbeidsmarkt kan hierdoor enigszins worden onderschat.

Tabel 3.1 Veranderingen in arbeidsbetrekking van leraren 2015-2016 (n=5.952)

	Aantal	Percentage
Geen andere baan	4.953	83%
Andere baan	301	5%
Niet werkzaam op 1 okt 2016	698	12%

Tussen 1 oktober 2015 en 1 oktober 2016 hebben 301 Amsterdamse leraren een andere baan gevonden (Tabel 3.1). Opvallend is dat 698 mensen op het tweede meetmoment geen arbeidsbetrekking hebben. Dit betekent dat zij, al dan niet tijdelijk, gestopt zijn met werken. Mogelijke verklaringen hiervoor zijn het bereiken van de pensioengerechtigde leeftijd (ongeveer de helft van deze groep is 60-plus), overlijden of het (ver)volgen van een opleiding. Ook is het mogelijk dat delen van deze groep ingeschreven staan bij UWV vanwege werkloosheid, zwangerschap, ziekte of arbeidsongeschiktheid. Personen die zijn gaan werken als zelfstandige vallen ook onder deze groep.

Uit analyse van de arbeidsmarktveranderingen in het onderwijs kunnen we niet constateren dat Amsterdamse leraren in andere gemeenten zijn gaan werken tussen oktober 2015 en oktober 2016. Aangezien het aantal veranderingen laag is, dreigt het risico van onthulling. Om deze reden kijken we hier naar de veranderingen voor al het onderwijspersoneel van Amsterdam (dus niet alleen van personen met een lerarendiploma), het gaat daarmee om 13.080 personen. Voor meer uitleg over deze verschillende selecties zie pagina 1 en bijlage 1.

Tabel 3.2 Veranderingen in arbeidsbetrekking van onderwijspersoneel 2015 – 2016, per sector (n=13.080)

	Po & sbao	Vo	Mbo/overig
Geen andere baan	91%	90%	85%
Andere baan of niet werkzaam op 1 okt 2016	9%	10%	15%

Afhankelijk van de sector die we beschouwen, heeft tussen de 9% en 15% van het onderwijspersoneel een verandering in arbeidsbetrekking tussen 2015 en 2016. Het primair onderwijs scoort het laagst. De categorie 'mbo/overig' kent het hoogste percentage arbeidsmobiliteit, dit komt mogelijk doordat hier een groep mensen in zit die meerdere arbeidsbetrekkingen heeft in 2015.

Tabel 3.3 Veranderingen in arbeidsplaats van onderwijspersoneel 2015-2016, per sector (n=13.080)

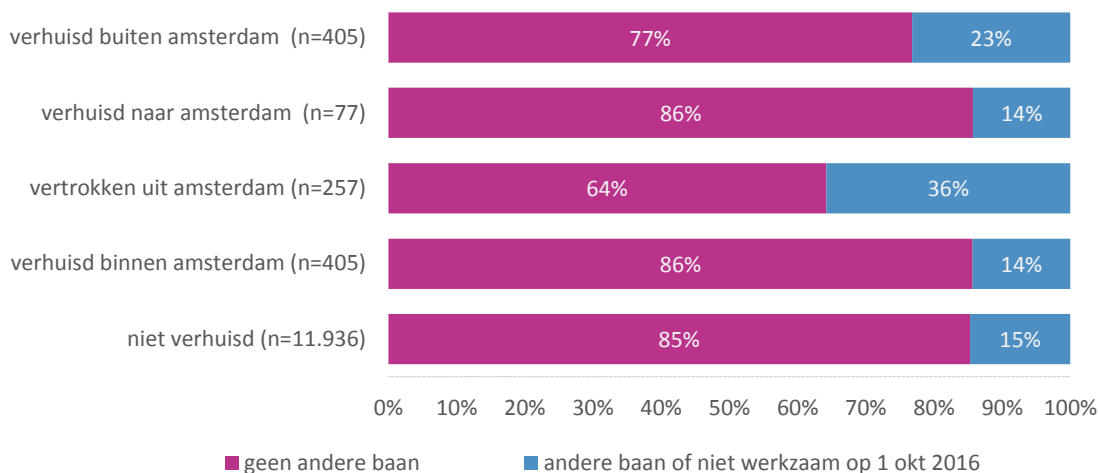
	Aantal	Percentage
Werkt niet meer in Amsterdam	1.547	12%
Werkt nog steeds in Amsterdam	11.533	88%

1.547 (12%) van de 13.080 mensen werken niet meer in Amsterdam een jaar na de peildatum (Tabel 3.3). Hiervan staan 1.532 niet in de polisadministratie, wat betekent dat ze niet werkzaam zijn op 1 oktober 2016. Hieruit volgt dat er van al het onderwijspersoneel slechts vijftien mensen buiten de stad zijn gaan werken tussen oktober 2015 en 2016.

3.2 Verhuizen en veranderen van baan

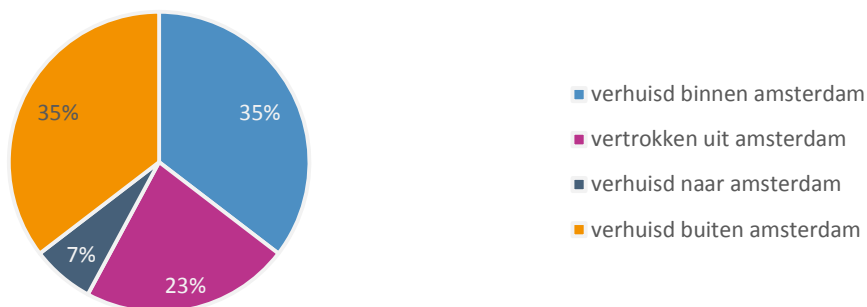
De onderzoeksvragen die ten grondslag liggen aan deze analyse hebben zowel betrekking op de dynamiek van de arbeidsmarkt als op de dynamiek van de woningmarkt. Het is daarom van belang te kijken naar de veranderende woon- en werksituaties van het Amsterdamse onderwijspersoneel.

Figuur 3.1 Verhuis- en baanveranderingsbewegingen van het Amsterdamse onderwijspersoneel (2015 – 2016) (n=13.080)

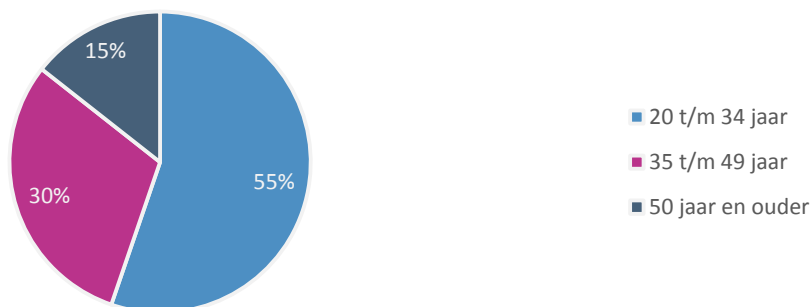
Figuur 3.1 toont dat 36 procent van de mensen die uit de stad vertrekt naar een woning buiten Amsterdam, een andere baan heeft gevonden of (tijdelijk) gestopt is met werken. Dit is meer dan bij andersoortige verhuisbewegingen.

Figuur 3.2 Verhuisrichting van verhuizend onderwijspersoneel tussen 2015-2016 (n=1.144)

1.144 onderwijspersoneelsleden zijn tussen de peildata verhuisd. 35 procent is binnen Amsterdam blijven wonen, 35 procent is buiten Amsterdam blijven wonen. Slechts zes procent is naar de stad toe verhuisd. 257 mensen (23%) zijn vertrokken uit de stad.

Figuur 3.3 Onderwijspersoneel dat is verhuisd uit Amsterdam, naar leeftijd (n=257)

Van de 257 mensen die vertrokken zijn uit Amsterdam tussen oktober 2015 en oktober 2016, is veruit de grootste groep onder de 35 jaar.

Tabel 3.4 Veranderingen in arbeidsbetrekking 2015 – 2016 ten opzichte van woonplaats

	Geen andere baan	Percentage	Andere baan	Percentage	Niet werkzaam op 1 okt 2016	Percentage	Totaal
Woont niet in Amsterdam	1.911	80%	146	6%	325	14%	2.382
Woont in Amsterdam	3.045	85%	155	4%	373	10%	3.573
Totaal	4.956		301		698		5.955

Amsterdamse leraren die in 2015 binnen de gemeente Amsterdam wonen lijken iets minder te bewegen op de arbeidsmarkt (Tabel 3.4). 85 procent van de Amsterdammers verandert niet van baan tussen 2015 en 2016, tegenover tachtig procent van de leraren die buiten de stad woont.

Van de 715 leraren die verhuisd zijn, hebben 302 leraren (46%) een huishoudelijk inkomen tussen de 25.000 en 35.000 euro per jaar (niet in tabel opgenomen). Er zit qua verhuizingen iets meer mobiliteit bij de laagste inkomensgroep. Dit is te verklaren door het feit dat deze groep veel jongeren omvat. De laagste inkomensgroep bestaat voor 47 procent uit de leeftijdsgroep 20-35 jaar.

Tabel 3.5 Verhuisbewegingen leraren per inkomenscategorie: mensen die van, naar en binnen Amsterdam verhuizen (alleen leraren met een lerarendiploma)

	Verhuisd binnen Amsterdam	Percentage	Vertrokken uit Amsterdam	Percentage	Verhuisd naar Amsterdam	Percentage
< €25.000 per jaar	113	28%	52	20%	25	32%
€25.000 - €35.000 per jaar	166	41%	117	46%	15	19%
€35.000 - €45.000 per jaar	75	19%	62	24%	17	22%
> €45.000 per jaar	51	13%	26	10%	20	26%
Totaal	405		257		77	

Tabel 3.5 toont dat van de 77 leraren die naar Amsterdam verhuisd zijn, de grootste toestroom voornamelijk bestaat uit leraren die in de onderste of juist in de bovenste inkomenscategorie vallen. De verschillen zijn hier echter niet heel groot. De mensen die vertrekken uit de stad bevinden zich wel opvallend vaak in de categorie €25.000 - €35.000 per jaar.

3.3 Motieven wonen in Amsterdam

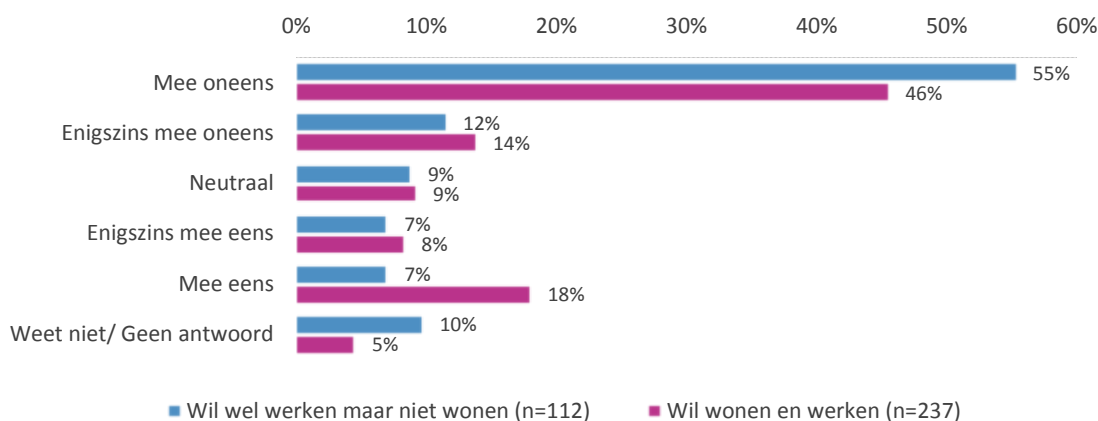
In de vorige paragraaf is gekeken wat de verhuisbewegingen zijn van de Amsterdamse leraren. Om inzicht te krijgen in de beweegredenen hierachter is in de enquête aan alle leraren gevraagd hoe zij tegen de Amsterdamse woningmarkt aankijken. Hiervoor zijn twee stellingen voorgelegd. De resultaten hiervan zijn weergegeven in de tabellen 3.6 en 3.7 en figuur 3.4.

Tabel 3.6 In hoeverre bent eens met de volgende stelling: In Amsterdam kan ik een voor mij geschikte woning vinden?

	Leraren		Studenten	
	Aantal	Percentage	Aantal	Percentage
Mee oneens	266	51%	20	33%
Enigszins mee oneens	70	13%	17	28%
Neutraal	46	9%	9	15%
Enigszins mee eens	39	7%	5	8%
Mee eens	66	13%	6	10%
Weet niet/geen antwoord	37	7%	3	5%
Totaal	524	100%	60	100%

Het vinden van een geschikte woning lijkt voor alle respondenten een moeilijke opgave te zijn. Maar in hoeverre schrikt dit leraren ook daadwerkelijk af om in de stad te gaan (of blijven) wonen? Om hier uitspraken over te kunnen doen, selecteren we alleen de leraren die in Amsterdam willen werken. Vervolgens kunnen wij hen onderverdelen naar leraren die niet in Amsterdam willen wonen, tegenover leraren die wel in Amsterdam willen wonen.

Figuur 3.4 In Amsterdam kan ik een voor mij geschikte woning vinden. Leraren die in Amsterdam willen werken

Leraren die aangeven zowel te willen werken als wonen in Amsterdam vinden het makkelijker om een geschikte woning te vinden. Er lijkt hier een verband te zijn tussen de keuze om niet in de stad te (blijven) wonen en het vinden van een geschikte woning. Daarbij spelen vermoedelijk ook andere factoren dan de woningmarkt een rol bij de keuze voor een woonlocatie.

Naast de vraag of respondenten van mening zijn dat in Amsterdam een geschikte woning te vinden is, is ook de vraag gesteld of er betaalbare woningen te vinden zijn (Tabel 3.7).

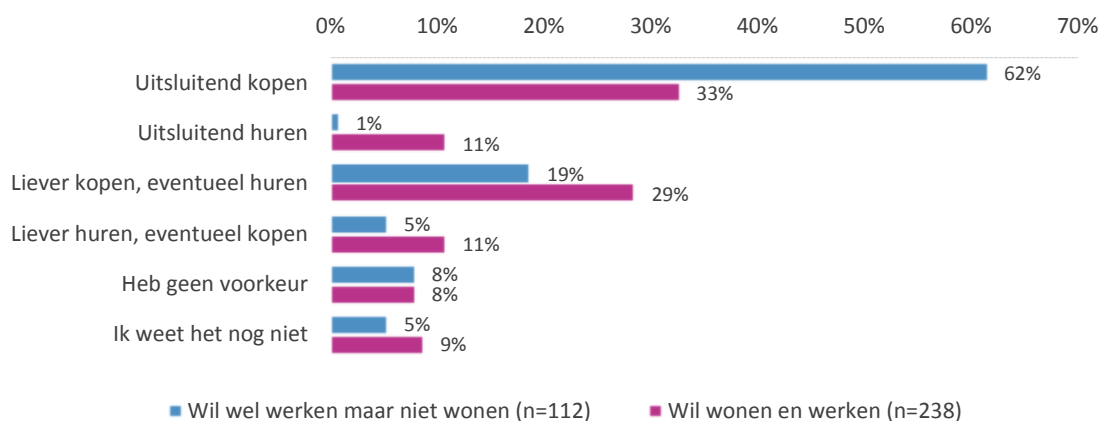
Tabel 3.7 In hoeverre bent u eens met de volgende stelling: In Amsterdam kan ik een voor mij betaalbare woning vinden

	Leraren		Studenten	
	Aantal	Percentage	Aantal	Percentage
Mee oneens	369	70%	34	57%
Enigszins mee oneens	46	9%	13	22%
Neutraal	36	7%	5	8%
Enigszins mee eens	13	2%	2	3%
Mee eens	25	5%	3	5%
Weet niet/geen antwoord	36	7%	3	5%
Totaal	525	100%	60	100%

Bijna vier op de vijf respondenten, bij zowel de leraren als de studenten, (79%) is het oneens met de stelling dat ze in Amsterdam een betaalbare woning kunnen vinden. Het vinden van een betaalbare woning in Amsterdam lijkt dus voor zowel leraren als studenten moeilijk te zijn. Er zijn geen duidelijke verschillen waar te nemen tussen leraren die graag in Amsterdam willen (blijven) wonen en leraren die graag buiten Amsterdam willen wonen (dit is niet in Tabel 3.7 opgenomen).

Uit de voorgaande tabellen en figuren kwam naar voren dat het vinden van een geschikte en betaalbare woning door het merendeel van de respondenten als moeilijk ervaren wordt. Om daar verdere verdieping aan te geven is aan de respondenten gevraagd of zij als volgende woning liever een huur- of een koopwoning hebben. De resultaten hiervan zijn weergegeven in figuur 3.5. Er is hier een onderscheid gemaakt tussen leraren die aangeven graag in Amsterdam te willen blijven wonen en leraren die aangeven graag elders te wonen. Hierdoor krijgen wij in beeld of de beschikbare woningvoorraad in de stad en de woonwensen van leraren misschien niet overeenkomen.

Figuur 3.5 Wilt u een volgende woning kopen of huren? Leraren die wel in Amsterdam willen werken maar niet willen wonen en leraren die zowel willen werken als wonen in Amsterdam

Van de groep die Amsterdam niet als volgende woonplaats overweegt, zegt ruim zestig procent uitsluitend een huis te willen kopen, terwijl dit percentage onder de groep die graag wil blijven op 33 procent ligt. Dit kan erop duiden dat leraren uit de stad vertrekken omdat zij denken buiten de stad een huis te kunnen kopen dat aan hun wensen voldoet. Een deel van de groep die aangeeft graag te willen (blijven) wonen in Amsterdam lijkt te beseffen dat kopen in de stad wellicht geen optie is, maar is bereid om die wens op te offeren om in de stad te blijven wonen.

Om een beter beeld te krijgen van de woonwensen van de groep die graag in Amsterdam wil blijven wonen, is aan deze respondenten gevraagd hoeveel zij bereid zijn maximaal te betalen voor de maandelijkse huur (Tabel 3.8).

Tabel 3.8 Wat voor een (kale) huurprijs zou u bereid zijn maximaal (maandelijks) te betalen?

	Leraren		Studenten	
	Aantal	Percentage	Aantal	Percentage
€ 250 - € 500 p.m.	37	13%	14	29%
€ 550 - € 700 p.m.	96	35%	21	44%
€ 750 - € 950 p.m.	113	41%	10	21%
€ 1000+ p.m.	32	12%	3	6%
Totaal	278	100%	48	100%

Tabel 3.8 geeft weer wat leraren en studenten maximaal bereid zijn om voor een huurwoning te betalen. Als we dit afzetten tegen de sociale huurgrens van 710,68 euro zien we dat bijna de helft (48%) van de leraren niet bereid is om meer dan dit te betalen. Uit tabel 2.6 kwam echter naar voren dat slechts 15 procent van de Amsterdamse leraren op basis van hun salaris hiervoor in aanmerking komt.

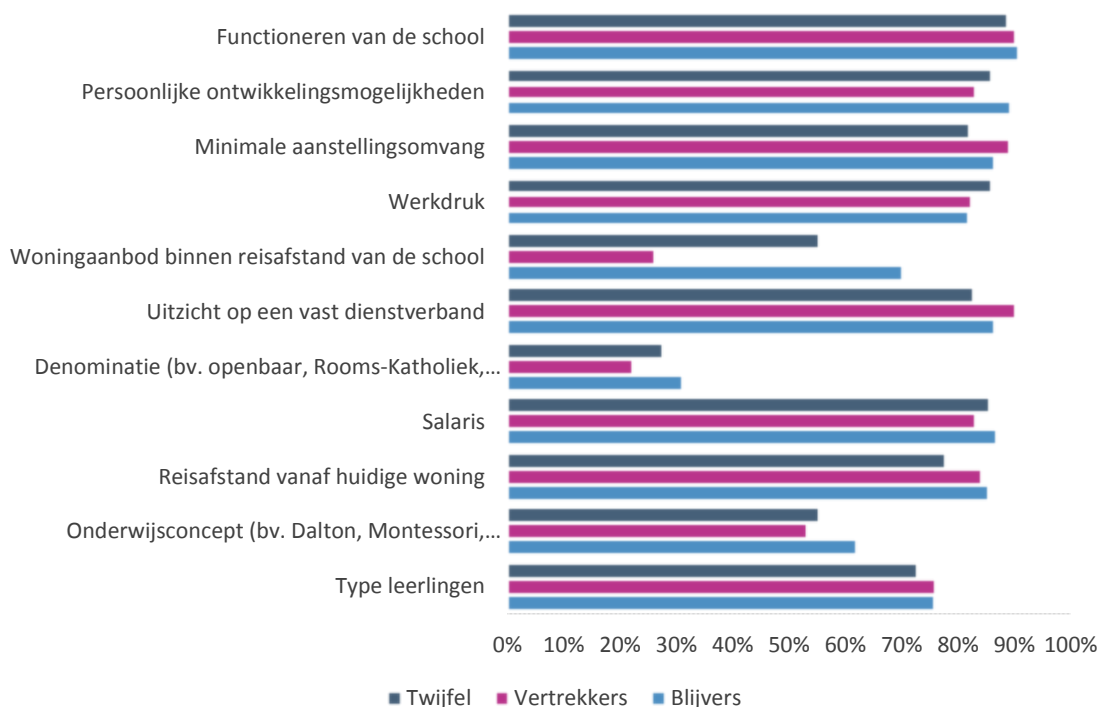
Bijna driekwart (73%) van de studenten wil niet meer dan 700 euro betalen voor een huurwoning. De bedragen van de studenten moeten met enige voorzichtigheid worden gelezen. Aangezien zij nog studeren kan het ook zo zijn dat zij dit bedrag betrekken op een studentenkamer.

3.4 Motieven werken in Amsterdam

In de vorige paragraaf hebben we gekeken naar de ervaringen en wensen van leraren op de Amsterdamse woningmarkt. Om de invloed van de woningmarkt op het wel of niet werken in Amsterdam te kunnen toetsen zijn leraren gevraagd naar hun motieven om in Amsterdam te werken.

Figuur 3.6 geeft een overzicht van de overwegingen die leraren maken bij het wel of niet solliciteren op een vacature in het onderwijs. Er is in de figuur onderscheid gemaakt tussen respondenten die aangeven graag uit Amsterdam te willen verhuizen, respondenten die hier over twijfelen en respondenten die aangeven graag in Amsterdam te willen (blijven) wonen. Hierdoor is het mogelijk uitspraken te doen over beweegredenen van leraren die zich wel of juist niet op de stad oriënteren.

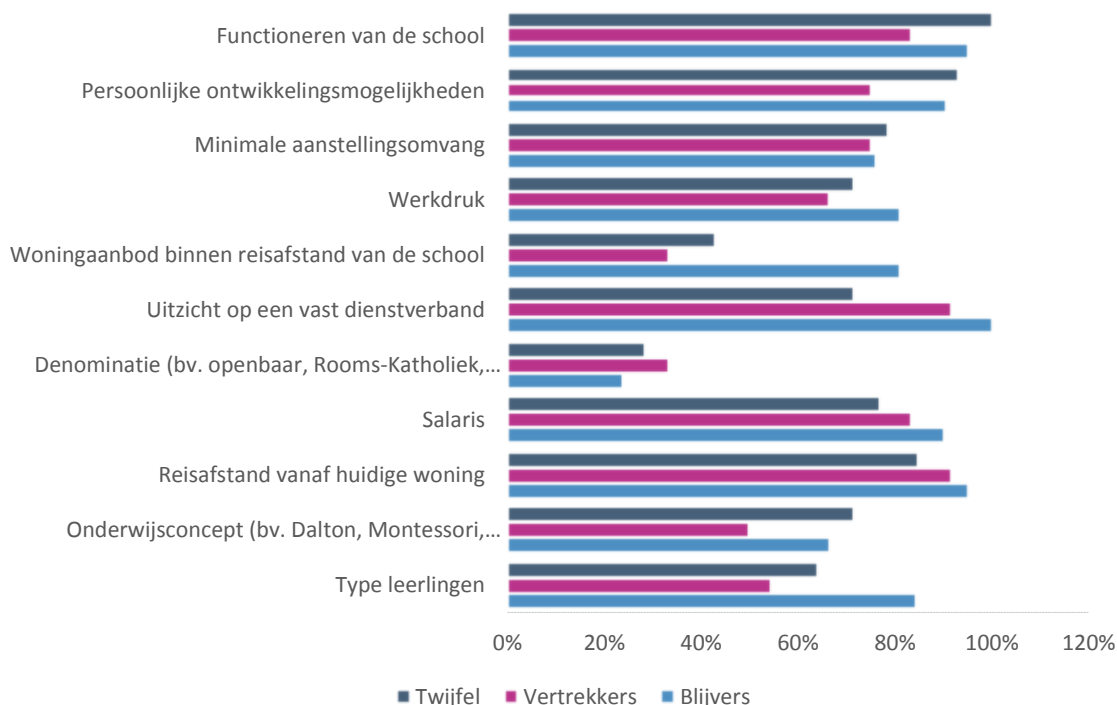
Figuur 3.6 Mate waarin overwegingen (zeer) belangrijk zijn voor het wel of niet solliciteren op een vacature in het onderwijs, meerdere antwoorden mogelijk (n=527)

Het grootste gedeelte van de respondenten vindt vooral het hebben van een minimale aanstellingsomvang, uitzicht op een vast contract en een goed salaris belangrijk. Daarnaast geven de meeste respondenten ook aan dat het functioneren van de school, persoonlijke ontwikkeling en werkdruk belangrijk zijn. De denominatie lijkt de minste invloed te hebben op de keuze om wel of niet te solliciteren op een functie in het onderwijs. De overweging 'woningaanbod binnen reisaafstand van de school' toont de grootste verschillen tussen de drie groepen. Van de groep 'vertrekkers' geeft nog geen dertig procent aan dit heel belangrijk te vinden. Van de 'blijvers' geeft ruim zeventig procent aan dit een belangrijk punt te vinden.

Dezelfde stellingen zijn aan de groep studenten voorgelegd; de resultaten hiervan staan in figuur 3.7.

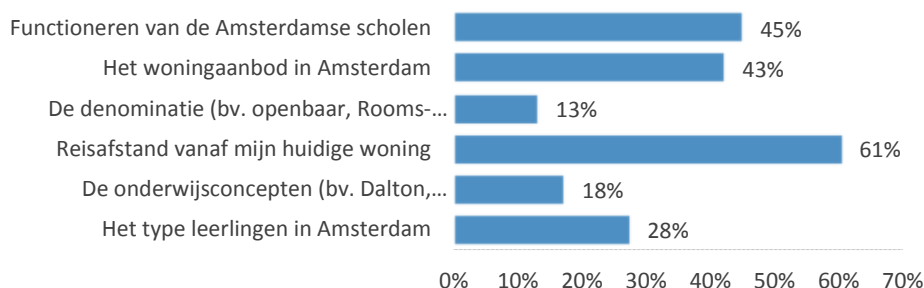
Figuur 3.7 Studenten: mate waarin overwegingen (zeer) belangrijk zijn voor het wel of niet solliciteren op een vacature in het onderwijs, meerdere antwoorden mogelijk (n=46)

Bij de studenten zijn de grootste verschillen tussen 'blijvers' en 'vertrekkers' (en 'twijfelaars') terug te zien bij het belang van een goed woningaanbod binnen reisaafstand van de school. Van de blijvers geeft ruim tachtig procent aan dit belangrijk te vinden. Van de vertrekkers is dit nog geen veertig procent.

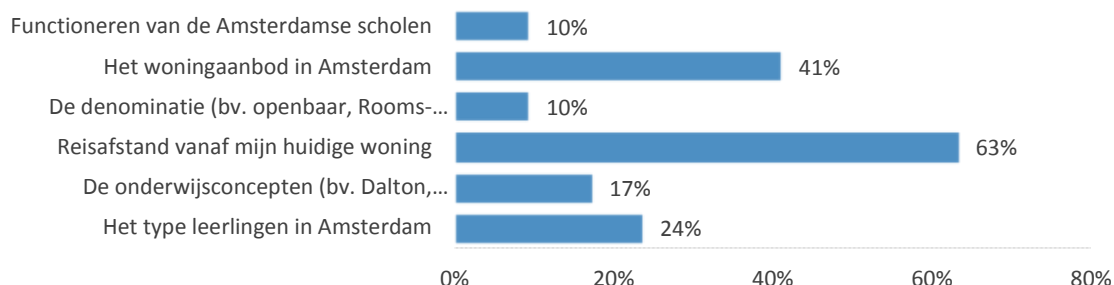
Het woningaanbod lijkt wel meegenomen te worden in de overwegingen bij het solliciteren op een functie in Amsterdam, maar is niet het belangrijkste. Om meer inzicht te krijgen in de overwegingen geeft figuur 3.8 een overzicht van de belemmeringen om in Amsterdam te werken en in welke mate leraren zich hierin herkennen.

Figuur 3.8 Mate waarin overwegingen (sterk) belemmeren bij het (weer) solliciteren op een vacature in Amsterdam, meerdere antwoorden mogelijk (n=554)

De reisaafstand wordt als voornaamste reden opgegeven (61%). Ook het functioneren van de Amsterdamse scholen en het woningaanbod in Amsterdam worden als redenen op gegeven om niet te solliciteren op een functie in het Amsterdamse onderwijs. Iets meer dan veertig procent van de respondenten geeft het woningaanbod in Amsterdam als belemmering op bij het solliciteren.

Figuur 3.9 Studenten: mate waarin overwegingen (sterk) belemmeren bij het (weer) solliciteren op een vacature in Amsterdam (n=63)

Studenten zien over het algemeen dezelfde belemmeringen als leraren. Zij zien alleen het functioneren van de Amsterdamse scholen niet als een belemmering bij het solliciteren. Uit de figuren 3.8 en 3.9 blijkt ook dat het woningaanbod een sterke rol lijkt te spelen, maar dat het niet als belangrijkste overweging wordt gezien om niet (meer) in Amsterdam te willen werken.

Uit de bovenstaande figuren blijkt dat reisafstand een belangrijke belemmering kan vormen bij het solliciteren op een baan in Amsterdam. Overwegen leraren in dat geval om dichterbij hun werk te gaan wonen? In tabel 3.9 staan de resultaten van de vraag tot in hoeverre leraren woningaanbod binnen reisafstand van de school een belangrijke overweging vinden om wel of niet op een vacature te solliciteren (in figuur 3.6 werd deze vraag ook al genoemd). In tabel 3.9 is een uitsplitsing gemaakt van respondenten die aangeven te willen (blijven) wonen in Amsterdam, respondenten die graag willen vertrekken en respondenten die hierover twijfelen.

Tabel 3.9 Het belang van goed woningaanbod binnen reisafstand van de school afgezet tegen de vraag of de respondent in de komende twee jaar wil gaan of blijven wonen in de gemeente Amsterdam

	Willen wonen in Amsterdam (n=266)	Niet willen wonen in/willen vertrekken uit Amsterdam (n=183)	Twijfelen (n=72)
Zeer onbelangrijk	6%	22%	6%
Onbelangrijk	8%	22%	18%
Neutraal	13%	25%	18%
Belangrijk	25%	15%	25%
Zeer belangrijk	45%	11%	31%
Geen mening	3%	5%	3%

Het merendeel (70%) van de respondenten die in Amsterdam wonen of willen wonen, geeft aan het woningaanbod binnen reisafstand belangrijk of zeer belangrijk te vinden. Van de groep die niet in Amsterdam wil wonen, geeft juist 44 procent aan dit onbelangrijk of zeer onbelangrijk te vinden. Respondenten die niet in de stad willen wonen, blijken het reizen dus minder erg te vinden. Dit duidt erop dat zij een bewuste keuze maken om buiten de stad te gaan wonen en nemen de reistijd voor lief. Daarnaast is het ook mogelijk dat zij al buiten de stad woonachtig waren en bewust op een baan in Amsterdam hebben gesolliciteerd.

De respondenten in de survey is ook gevraagd wat Amsterdam tot een aantrekkelijkere werkomgeving zou kunnen maken. De antwoorden zijn gecategoriseerd; de resultaten zijn weergegeven in tabel 3.10.

Tabel 3.10 Wat kan de gemeente Amsterdam doen om de stad tot een aantrekkelijke werkomgeving te maken (n=286)

categorie	Aantal
Betaalbaar wonen	85
Arbeidsvoorwaarden verbeteren	41
Bereikbaarheid vergroten	32
Parkeergelegenheid/parkeerkosten	30
Investeren in onderwijskwaliteit	29
Reiskostenvergoeding	16
Inspirerende werkomgeving bieden	9
Overig	9
Werkdruk verlagen	9
Diversiteit	9
Schoolsysteem aanpassen	8
Woon-werk afstand verbeteren	8
Meer scholingsvoorzieningen	1

Het overgrote deel van de respondenten geeft aan dat de gemeente moet investeren in betaalbare woningen. Dit is niet verwonderlijk, aangezien het merendeel (60%) van de Amsterdamse leraren in de stad woont. Daarnaast zijn de geboden arbeidsvoorwaarden van belang. In de interactieve sessie gaven de aanwezigen aan dat de verantwoordelijkheid voor arbeidsvoorwaarden te gemakkelijk afgeschoven zou worden op een hoger niveau. ‘Het Rijk bepaalt veel, maar deze gemeente heeft politieke macht en zou zich meer moeten uitspreken en inzetten voor onderwijspersoneel’, aldus een respondent.

Een andere veel genoemde door respondenten zelf aangedragen reden betreft de bereikbaarheid van de stad. Zo geven dertig respondenten aan dat er iets gedaan moet worden aan de parkeergelegenheid of parkeerkosten.

Zestien respondenten geven aan dat er een betere reiskostenvergoeding moet komen en tot slot geven acht mensen aan dat de woon-werkafstand verbeterd moet worden. Hoewel een groot deel van de respondenten aangeeft dat er meer betaalbare woningen moeten komen, kan er daarnaast ook gewerkt worden aan het faciliteren van de veertig procent die buiten de stad woont maar in de stad werkt.

3.5 Motieven voor vertrek uit Amsterdam

Wat zijn de vertrekredenen van de groep leraren die in Amsterdam hebben gewerkt, maar inmiddels elders in het onderwijs werken? En wat zijn de motieven van de leraren die aangeven graag uit Amsterdam te willen verhuizen? Het beantwoorden van deze vragen kan inzichtelijk maken of het mogelijk is om vertrek van zittend personeel te voorkomen. Tabel 3.11 toont de beweegredenen van leraren die uit Amsterdam vertrokken zijn. De vertrekkende groep is in de survey relatief klein. Dat is niet verrassend, aangezien uit de CBS-analyse blijkt dat er erg weinig mobiliteit is van leraren op de arbeidsmarkt, maar dit maakt wel dat de uitspraken meer indicatief moeten worden gezien.

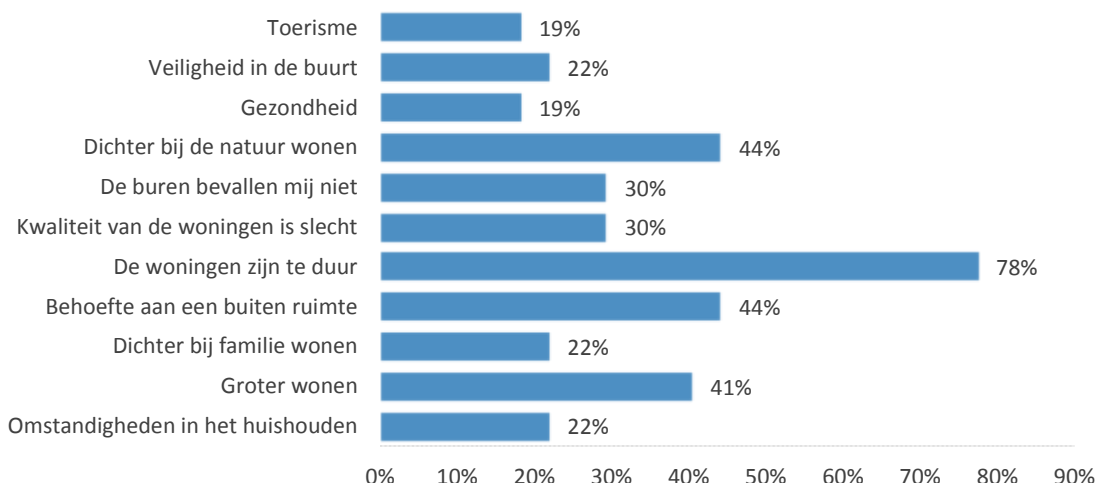
Tabel 3.11 Redenen voor vertrek uit het Amsterdamse onderwijs, meerdere antwoorden mogelijk (n=39)

	Aantal	Percentage
Contract liep af	18	47%
Functie buiten Amsterdam beter bereikbaar	7	18%
Een functie buiten Amsterdam leek mij leuker	3	8%
Een functie buiten Amsterdam bood betere perspectieven	9	24%
Ik moest/wilde uit Amsterdam verhuizen	1	3%
Ik wilde niet meer in de stad werken	2	5%
Het type leerling op de nieuwe school sprak mij meer aan	6	16%
Ik wilde niet meer als leraar werken	2	5%

Verreweg de belangrijkste reden voor vertrek (47%) is het aflopen van het contract. Slechts één respondent (3%) gaf aan weg te moeten of te willen verhuizen uit Amsterdam. Op basis hiervan kunnen geen uitspraken worden gedaan over de invloed van de Amsterdamse woningmarkt op de keuze om wel of niet in het Amsterdamse onderwijs te werken. Het lijkt er wel op dat een groot deel van de leraren wegtrekt uit de stad omdat hun contract niet verlengd wordt.

Om beter inzicht te krijgen in de beweegreden van personen die uit Amsterdam willen vertrekken, is deze groep apart onder de loep genomen. In totaal zijn er 186 personen uit de survey die aangeven te willen vertrekken uit Amsterdam. Aan deze groep is gevraagd wat voor hen de belangrijke overwegingen zijn om uit de stad te vertrekken. Deze vraag is echter door slechts 27 respondenten ingevuld en de resultaten zullen dan ook met uiterste voorzichtigheid meegenomen moeten worden.

Figuur 3.10 Zijn de volgende overwegingen belangrijke bij uw wil om uit de stad te vertrekken, meerdere antwoorden mogelijk (n=27)

Van de groep vertrekkers (zie Figuur 3.10) geeft het overgrote deel aan dat hun reden voor vertrek is dat de woningen te duur zijn. Daarnaast geeft bijna de helft aan graag dicht bij de natuur te willen wonen. Ook groter wonen wordt door vier op de tien leraren aangegeven als reden voor vertrek uit Amsterdam.

Conclusie

4

4 Conclusies

In dit onderzoek is nagegaan in hoeverre de Amsterdamse woningmarkt een rol speelt bij de overweging van (potentiële) leraren om in Amsterdam te (gaan/blijven) werken. Daarbij is gekeken of dit bij (mogelijk) vertrek van leraren meespeelt, of de woon-werkafstand bij de keuze voor de werklocatie van belang is en in hoeverre het vinden van betaalbare en geschikte woonruimte meespeelt. Het antwoord op deze vraag is niet direct eenduidig, aangezien er grofweg twee groepen Amsterdamse leraren bestaan. Aan de ene kant is er een groep die aangeeft in Amsterdam te willen (blijven) wonen en aan de andere kant een groep die aangeeft graag elders te willen (gaan) wonen. Daarnaast is er nog een groep studenten, die verdeeld kan worden in blijvers en vertrekkers. Voor alle groepen geldt dat zij van mening zijn dat de Amsterdamse woningmarkt krap is en dat het vinden van een geschikte en betaalbare woning in de hoofdstad moeilijk is. Bij de beslissing om al dan niet in Amsterdam te werken, spelen echter ook andere factoren een rol. Hieronder gaan we nader in op de overwegingen van de onderscheiden groepen.

Leraren die niet in de stad willen (blijven) wonen

Amsterdamse leraren die niet in de stad willen wonen, geven hier verschillende redenen voor. Een van de opgegeven redenen is het niet kunnen vinden van een geschikte woning. Zo geeft bijvoorbeeld bijna twee derde van deze groep leraren aan uitsluitend een woning te willen kopen. Dit kan betekenen dat de woonwensen van leraren en het woningaanbod in de stad niet met elkaar overeenkomen.

Maar uit de resultaten kunnen we niet concluderen dat de woningmarkt de doorslaggevende reden is voor leraren om niet (meer) in de stad te willen wonen. Het grootste gedeelte van de groep leraren die niet of niet meer in de stad wil wonen, geeft aan de reisafstand minder belangrijk te vinden dan de groep die wel in de stad wil wonen. Dit kan een indicatie zijn dat deze groep graag in Amsterdam blijft werken maar er om andere redenen de voorkeur aan geeft om niet in de stad te wonen.

De groep leraren die niet (meer) in de stad wil wonen, maar er wel wil blijven werken, vormt voor de toekomst een potentieel risico. Als de vraag naar leraren verder aantrekt en er in de woonomgeving buiten Amsterdam meer vacatures vrijkomen, neemt de kans toe dat zij overstappen naar een baan in of nabij hun eigen woonplaats. Voor deze groep is het van belang dat de bereikbaarheid van de stad wordt gewaarborgd. Dit uit zich nu reeds in de door deze leraren genoemde zaken die de gemeente kan doen om Amsterdam tot een prettige werkomgeving te maken. Goede reiskostenvergoedingen, goed openbaar vervoer, het regelen van parkeergelegenheden in de buurt van de school en het oplossen van het fileprobleem worden meerdere malen genoemd als verbeterpunt.

Door de bereikbaarheid van de stad te waarborgen, kan worden voorkomen dat de groep Amsterdamse leraren die niet in Amsterdam wonen de keuze maakt om ook buiten Amsterdam te gaan werken.

Leraren die willen blijven

Voor de groep leraren die aangeeft wel graag in Amsterdam te willen (blijven) wonen, geldt dat ook zij aangeven dat het moeilijk is om een geschikte woning te vinden. Dit hoeft echter niet direct een reden te zijn om de stad te verlaten. Van deze groep leraren geeft minder dan een derde aan dat zij uitsluitend een woning willen kopen. Zij vinden het dus niet erg om voorlopig te (blijven) huren. Deze groep lijkt vooralsnog bereid te zijn hun woonwensen aan te passen op het woningaanbod in de stad. Deze woonwensen zijn echter niet statisch en kunnen in de toekomst veranderen. Denk hierbij bijvoorbeeld aan een verandering in gezinssamenstelling.

Studenten

Bij de groep studenten zien we dezelfde overwegingen terug als bij de leraren. Ook zij geven aan dat het vinden van een geschikte woning in Amsterdam moeilijk is. Dit lijkt echter niet direct invloed te hebben op de keuze om wel of niet in het Amsterdamse onderwijs te gaan werken. Vrijwel alle studenten geven aan dat zij bij de overweging om ergens te gaan werken het krijgen van een vast contract het belangrijkste vinden. Daarnaast geven de studenten die in Amsterdam willen (blijven) wonen, net als de leraren, aan dat reisafstand een belangrijke factor is bij het wel of niet solliciteren. Voor de groep studenten die graag buiten Amsterdam woont, lijkt deze overweging minder belangrijk te zijn.

Woningmarkt speelt mee, maar...

Als we het voorgaande vertalen naar de onderzoeksvragen, kunnen we stellen dat de woon-werkafstand meespeelt bij de keuze die leraren maken bij het solliciteren naar een baan in het Amsterdamse onderwijs. Voor de groep leraren die graag in Amsterdam wil (blijven) wonen is dit een belangrijkere overweging dan voor degenen die buiten Amsterdam wonen. Voor deze laatste groep geldt dat ze een langere reistijd (tot circa 45 minuten) prima vinden. Voor hen is het van belang dat de bereikbaarheid van de stad gewaarborgd blijft. Op dit moment woont veertig procent van de Amsterdamse leraren buiten de gemeente. Ze wonen binnen ca. 30-45 minuten reisafstand (en veelal binnen 35 km) van Amsterdam in gemeenten met een goede OV-verbinding naar Amsterdam. Het gaat dan om gemeenten als Zaanstad, Haarlemmermeer, Amstelveen en Almere.

Hoewel de overgrote meerderheid opmerkt dat het vinden van geschikte en betaalbare woonruimte in Amsterdam moeilijk is (voor sociale woningbouw komt 85 procent niet in aanmerking), lijkt dit niet een doorslaggevende overweging te zijn bij het wel of niet solliciteren op een functie in het Amsterdamse onderwijs. Leraren die aangeven niet (meer) in Amsterdam te willen wonen, geven grotendeels aan dat dit te maken heeft met de prijs van de woningen. Dit betekent echter niet direct dat zij ook het Amsterdamse onderwijs (zullen) verlaten. Zoals geconstateerd vormt deze groep een potentieel vertrekrisico zodra de arbeidsmarkt in hun eigen omgeving aantrekt. Aangezien een grote groep leraren als vervolgstap graag een woning wil kopen in plaats van huren, doet de gemeente er verstandig aan om niet alleen naar de bereikbaarheid maar ook naar het aanbod aan betaalbare koopwoningen in Amsterdam te kijken.

Bijlage 1

B1

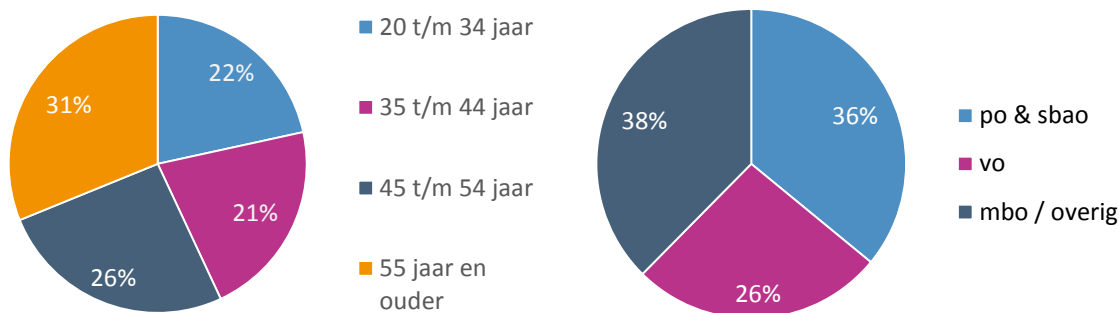
Bijlage 1

Verantwoording

Door de eisen die het CBS stelt aan rapportage van microdata, is het niet mogelijk om voor alle analysestappen de data weer te geven op het meest gedetailleerde niveau, omdat dit tot onthullingen over individuele leraren leidt. In deze gevallen is ervoor gekozen, de data van al het Amsterdamse onderwijspersoneel weer te geven. Uit onze analyses, die wij buiten de rapportage steeds voor beide groepen hebben gedaan blijkt dat de relatieve verhoudingen in de beide groepen niet veel van elkaar verschillen.

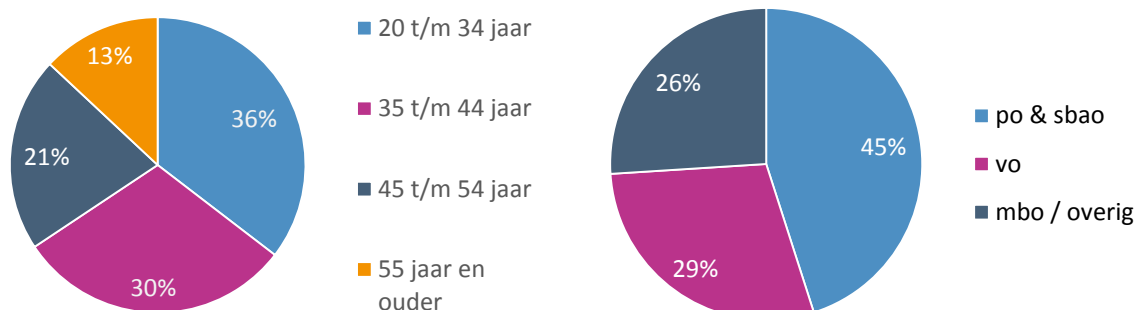
Toch is het wel van belang om inzicht te geven in de verschillende samenstellingen van deze groepen. In de figuren hieronder zijn de opsplitsingen naar leeftijd en sector, waarvoor wij verschillen verwachten, gevisualiseerd.

Figuur B1.1 Populatie naar leeftijd en sector

Figuur B1.1a Populatie Amsterdams onderwijspersoneel 1 oktober 2015, naar leeftijd (n=13.080)

Figuur B1.1b Populatie Amsterdams onderwijspersoneel 1 oktober 2015, naar sector (n=13.080)

Figuur B1.1c Populatie Amsterdams onderwijspersoneel met lerarendiploma op 1 oktober 2015, naar leeftijd (n=5.955)

Figuur B1.1d Populatie Amsterdams onderwijspersoneel met lerarendiploma op 1 oktober 2015, naar sector (n=5.955)

Kenmerken respondenten survey

In totaal hebben 545 leraren zich aangemeld en hebben de volledige survey ingevuld. De tabellen B1.1 en B1.2 geven een overzicht van de woon- en werksituatie van de respondenten. Hierbij is een uitsplitsing gemaakt naar onderwijssector.

Tabel B1.1 Onderwijssector en woonlocatie

	Po	Vo	Mbo	Totaal
Amsterdam	67	139	64	270
Wel in Amsterdam maar nu niet meer	29	51	38	118
Nooit in Amsterdam	24	69	44	137
Totaal	120	259	146	525

De meerderheid van de respondenten (51%) woont in Amsterdam. Ruim een vijfde heeft wel eens in Amsterdam gewoond maar woont er nu niet meer. De overige respondenten hebben nooit in Amsterdam gewoond.

Tabel B1.2 Studenten: Onderwijssector en woonlocatie

	Po	Vo	Mbo	Totaal
Amsterdam	8	16	7	31
Wel in Amsterdam maar nu niet meer	2	9	2	13
Nooit in Amsterdam	14	4	0	18
Totaal	24	29	9	62

Tabel B1.3 Onderwijssector en werklocatie

	Po	Vo	Mbo	Totaal
Amsterdam	115	199	116	430
Wel in Amsterdam maar nu niet meer	2	21	16	39
Nooit in Amsterdam	3	50	23	76
Totaal	120	270	155	545

Het overgrote deel van de leraren uit de survey werkt in de gemeente Amsterdam (bijna 80%). Verder werkt de meerderheid van de respondenten in het voortgezet onderwijs. Verhoudingsgewijs werkt het grootste gedeelte van de leraren in het primair onderwijs in Amsterdam.

Tabel B1.4 Woonplaats afgezet tegen de werklocatie

		Werklocatie		
		Amsterdam	Wel in Amsterdam maar nu niet meer	Nooit in Amsterdam
Woonplaats	Amsterdam	58%	21%	20%
	Wel in Amsterdam maar nu niet meer	43%	27%	30%
	Nooit in Amsterdam	15%	27%	58%

58 procent van de Amsterdamse leraren geeft aan in Amsterdam te wonen. Dit komt overeen met de data die uit de CBS-analyse naar voren kwam. Hieruit bleek dat zestig procent van de Amsterdamse leraren ook in Amsterdam woont.

Bijlage 2

B2

Bijlage 2

Interactieve sessie

Om een verdere verdiepingsslag te maken heeft dinsdag 4 juli 2017 een bijeenkomst plaatsgevonden bij de gemeente Amsterdam. Twaalf respondenten, één bestuurder en de onderzoekers van RegioPlan waren hierbij aanwezig. Deze interactieve sessie diende om meer verdiepend inzicht te genereren in de resultaten van de CBS-analyse en de survey. Ook was er ruimte om met respondenten aanknopingspunten voor beleid te generen.

De aanwezige respondenten gaven aan het onderwerp belangrijk te vinden, omdat zij merken dat de kwaliteit van leven in de stad verslechtert door prijsstijging en dat collega's uitwijken naar buiten stad. Een jonge leraar die opgegroeid is in Amsterdam, gaf aan bang te zijn 'weggejaagd' te worden.

Bij het zoeken naar werk vonden zij salaris en reisafstand vanaf de huidige woning het meest belangrijk, gevolgd door het functioneren van de school, persoonlijke ontwikkelingsmogelijkheden, werkdruk en een passend onderwijsconcept.

Het woningaanbod zelf werd niet als zeer belangrijk aangemerkt, maar er werd door de respondenten opgemerkt dat een goed salaris voor hen vooral belangrijk is om woonlasten te kunnen dragen. Omdat het salaris echter vaststaat, is een direct gevolg dat de reistijd, kosten en woonsituatie overwogen worden, waardoor zij zien dat collega's soms afhaken.

Dan dient zich de vraag aan, wat een gemeente kan doen om deze problemen het hoofd te bieden. Er wordt geopperd dat de verdeling van geld anders moet, maar er is weinig zicht tot waar de verantwoordelijkheid van de gemeente rijkt. Er wordt gezegd dat er door de gemeente en door besturen eerder voor investering in stenen wordt gekozen dan in personeel. Anderzijds wordt volgens de aanwezigen de verantwoordelijkheid te gemakkelijk afgeschoven op een hoger niveau: 'het rijk bepaalt veel, maar deze gemeente heeft politieke macht en zou zich meer moeten uitspreken en inzetten voor onderwijspersoneel.'

Op de vraag: 'wat kan de gemeente Amsterdam doen om leraren te behouden?' antwoordt het merendeel van de aanwezigen dat de gemeente moet zorgen voor betaalbaar woningaanbod. Andere opties die worden genoemd zijn: investeren in zittend personeel, werkdruk verlichten voor passend onderwijs, mobiliteit binnen het onderwijs bevorderen, tegemoetkoming voor nieuwe leraren (bonus) en verlichting van vervoerkosten, parkeergelegenheid.

Uit de CBS-analyse komt naar voren dat er een groot aantal mensen (1.532) uit het onderwijs en zelfs van de arbeidsmarkt verdwijnen. Wij hebben de respondenten dit voorgelegd met de vraag of zij dit herkennen. Als mogelijke verklaringen worden aangedragen: pensioen, burn-outs, collega's die vertrekken omdat hun echtgenoot een andere baan krijgt, een toenemend aantal zzp'ers, zwangerschapsverlof of het (weer) gaan volgen van een opleiding.

Groepsdiscussie: welke belemmeringen ziet u op de Amsterdamse woningmarkt voor leraren?

De betaalbaarheid van woningen komt hier absoluut sterk naar voren. Daarnaast werd genoemd dat woningen in Amsterdam voor gezinnen vaak klein zijn en dat de kenmerken van de buurt en sociale omstandigheden ook een rol spelen.

Er is een risicogroep: mensen die twijfelen of ze in Amsterdam willen blijven wonen. Wat kan de gemeente concreet doen om deze mensen vast te houden?

De suggestie om een bepaald percentage van nieuwbouw met voorrang beschikbaar stellen aan docenten, kan op veel bijval rekenen. Vrijwel de gehele groep geeft hier de voorkeur aan. Een premie, waardoor mensen zelf kunnen blijven beslissen waar en in wat voor soort huis ze willen wonen was ook populair bij de groep.

Er is behoefte aan woningen in het middensegment en dan voornamelijk koopwoningen. Een voorrangsregeling voor docenten, zowel zittend als beginnend, zou hierbij helpen. Een andere suggestie is een

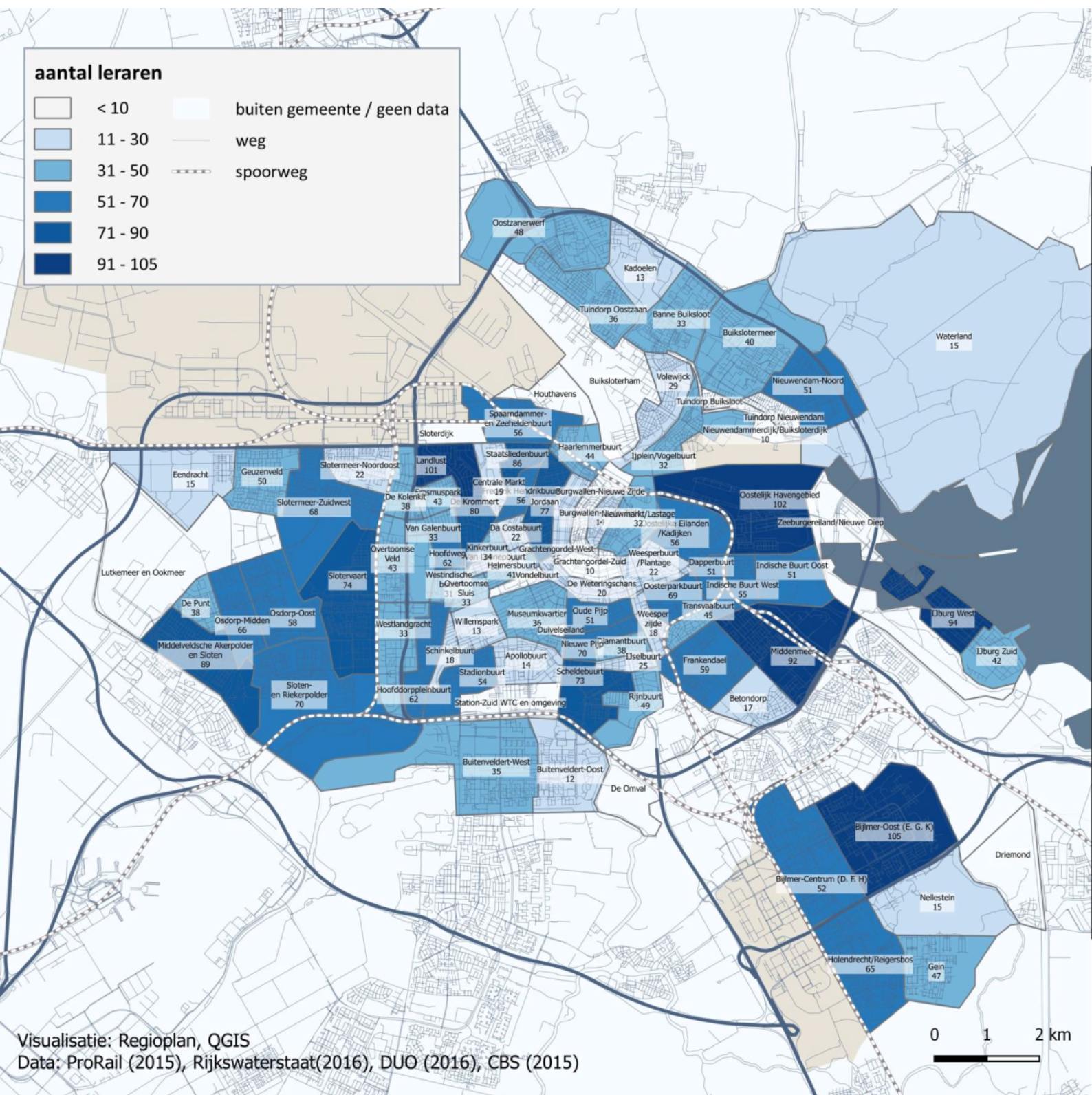
hogere vergoeding voor kinderopvang, zodat er meer tijd overblijft om te werken en/of meer geld om woonlasten te betalen. Ook een OV-vergoeding of meer tegemoetkomen in reiskosten werden genoemd.

Over het algemeen ontstaat het beeld dat deze docenten willen dat er iets wordt gedaan aan de ongelimiteerde, doorgaande stijging van woonkosten, door middel van bijvoorbeeld een anti-speculatiebeding. Ook wordt er aangegeven dat meerdere maatregelen getroffen zouden kunnen worden, maar dat het beter zou zijn om een of twee van de genoemde maatregelen goed uit te werken.

Bijlage 3

B3

Bijlage 3

REGIOPLAN
BELEIDSONDERZOEK

Regioplan
Jollemanhof 18
1019 GW Amsterdam
T +31(0)20 531 53 15
www.regioplan.nl